

Instytut Wymiaru Sprawiedliwości

Ewaluacja zmian w zakresie umorzenia zobowiązań
osób fizycznych w ramach postępowania upadłościowego
(art. 369 ust. 1a Prawa upadłościowego)

dr hab. Anna Hrycaj, prof. Uła
Agata Kosmal

Prawo prywatne
Warszawa 2021

Spis treści

Wprowadzenie	5
Rozdział I. Ewolucja rozwiązań oddłużeniowych w prawie upadłościowym dla przedsiębiorców	7
1. Pojęcie i cel instytucji oddłużenia	7
2. Geneza obecnych rozwiązań oddłużeniowych	8
2.1. Ewolucja regulacji art. 369 p.u.	8
2.2. Porównanie rozwiązań oddłużeniowych obowiązujących dla przedsiębiorców i konsumentów w poszczególnych okresach	20
Rozdział II. Analiza danych statystycznych	23
1. Metodologia badań statystycznych	23
2. Dane statystyczne z poszczególnych sądów	25
2.1. Białystok	25
2.2. Bielsko-Biała	25
2.3. Bydgoszcz	25
2.4. Elbląg	26
2.5. Gliwice	28
2.6. Katowice	28
2.7. Kielce	30
2.8. Koszalin	30
2.9. Kraków	31
2.10. Legnica	32
2.11. Lublin	32
2.12. Łódź	33
2.13. Radom	33
2.14. Rzeszów	33
2.15. Wałbrzych	34
2.16. Warszawa	35
2.17. Zielona Góra	36
3. Zbiorcza analiza danych statystycznych	36
Zakończenie	39

Wprowadzenie

Przedmiotem opracowania jest analiza zmian w zakresie umorzenia zobowiązań osób fizycznych w ramach postępowania upadłościowego (art. 369 ust. 1a Prawa upadłościowego¹). Badanie, z uwagi na ograniczenie jego zakresu do podstawy prawnej wynikającej z art. 369 ust. 1a p.u., ogranicza się do osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą.

Badania przedmiotowego zagadnienia zostały przeprowadzone na dwóch płaszczyznach. W pierwszej kolejności została dokonana analiza historyczna, która przedstawia genezę rozwiązań przewidujących oddłużenie osób fizycznych, które prowadzą działalność gospodarczą. Na tej podstawie dokonano również porównania stanu prawnego regulującego oddłużenie przedsiębiorców i konsumentów w poszczególnych okresach.

W wyniku badań historycznych ustalono, że obowiązująca od 24 marca 2020 r. regulacja art. 369 ust. 1a p.u. jest w istocie odpowiednikiem regulacji art. 369 ust. 1 p.u. w brzmieniu obowiązującym do 31 grudnia 2015 r. Wobec powyższego, w dalszych badaniach rozszerzono zakres analizy również o regulację art. 369 ust. 1 p.u., który w okresie do 31 grudnia 2015 r. był podstawą do składania wniosków o umorzenie całości lub części zobowiązań upadłego niewykonanych w postępowaniu upadłościowym. Opierając się na takim założeniu, przeprowadzono badania empiryczne, które polegały na uzyskaniu z sądów upadłościowych danych statystycznych dotyczących liczby wniosków złożonych w trybie art. 369 ust. 1 p.u. oraz art. 369 ust. 1a p.u. w okresie od 1 stycznia 2015 r. do 30 czerwca 2021 r. Wyniki badań empirycznych przedstawiono w rozdziale II.

Na zakończenie zaprezentowano wnioski płynące z przeprowadzonych badań.

¹ Ustawa z 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 1228 ze zm.); dalej jako p.u.

Rozdział I. Ewolucja rozwiązań oddłużeniowych w prawie upadłościowym dla przedsiębiorców

1. Pojęcie i cel instytucji oddłużenia

W przepisach prawa upadłościowego brak jest odrębnej definicji legalnej oddłużenia², brak również odwołania do podobnej instytucji określonej w innych obowiązujących przepisach prawa. Należy przyjąć, opierając się na definicji słownikowej tego pojęcia³ oraz aksjologii postępowania upadłościowego przedstawionej w uzasadnieniu do projektu ustawy⁴ wprowadzającej przedmiotową regulację, iż jest to postępowanie zmierzające do zwolnienia z długów, a zatem odejście od pełnej odpowiedzialności dłużnika za nieuregulowane zobowiązania⁵. Precyzyjnie rzecz ujmując, jest to określenie konstrukcji prawnej uregulowanej przepisami prawa upadłościowego, polegającej na umorzeniu zobowiązań dłużnika⁶ niezaspokojonych w trakcie trwania postępowania upadłościowego (art. 369 i 491¹⁴ p.u.).

Wprowadzenie regulacji umożliwiającej oddłużenie osób fizycznych, zarówno będących przedsiębiorcami, jak i tych nieprowadzących działalności gospodarczej, jest efektem ewolucji prawa upadłościowego, pierwotnie skierowanego wyłącznie do kupców oraz początkowo bardzo surowego i przewidującego dotkliwe dla dłużników sankcje, a z biegiem czasu i pod wpływem oczekiwań społecznych (a także wpływu zmian w prawie europejskim ukierunkowanym na ochronę godności dłużników⁷)⁸ coraz bardziej liberalnego i dopuszczającego nawet całkowitą redukcję zadłużenia. Przy tym, możliwość umorzenia zobowiązań upadłego,

² Szerzej o pojęciu instytucji prawnej zob. T. Pietrzykowski, *Instytucje prawne i sprzężenie reguł*, „Przegląd Sądowy” 2010/11–12, s. 52–66.

³ Oddłużyć – oddłużać „zredukować albo spłacić częściowo lub całkowicie ciężące na kimś, na czymś długi”; oddłużyć się – oddłużać się „ulec oddłużeniu, spłacić długi”, *Słownik języka polskiego*, red. W. Doroszewski, Warszawa 1996, s. 553.

⁴ Uzasadnienie do projektu ustawy z 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze, Sejm IV kadencji, druk sejmowy nr 809.

⁵ P. Tereszkiewicz, *Zwolnienie z długów w prawie upadłościowym i tzw. upadłość konsumencka – rozważania teoretyczne i prawnoporównawcze z perspektywy polskiego porządku prawnego*, „Czasopisma Kwartalne Całego Prawa Handlowego, Upadłościowego oraz Rynku Kapitałowego” (HUK) 2008, nr 2, s. 227.

⁶ Należy przy tym podkreślić, że umorzenie zobowiązań upadłego nie jest zwolnieniem z długu w rozumieniu przepisu art. 508 ustawy z 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 1740 ze zm.), ponieważ podstawą tego umorzenia jest ostatecznie orzeczenie sądu, nie zaś umowa między wierzycielem a dłużnikiem.

⁷ Protokół nr 4 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz.U. z 1995 r. Nr 36, poz. 175/2), który wszedł w życie 2 maja 1968 r., wprowadził zakaz więzienia za długi.

⁸ R. Adamus, *Oddłużenie w kulturze europejskiej*, [w:] *Oddłużenie w upadłości konsumenckiej i układzie konsumenckim*, Warszawa 2020, s. 17.

które nie zostały zaspokojone w postępowaniu upadłościowym, dotyczy wyłącznie dłużników będących osobami fizycznymi, w przypadku bowiem innych przedsiębiorców określonych w przepisach ustawy⁹ nie ma takiej potrzeby, gdyż na skutek zakończenia postępowania upadłościowego podmioty te są wykreślane z rejestru, przez co tracą swój byt prawny¹⁰, a ich zobowiązania wygasają z mocy prawa, bez potrzeby orzekania w tym zakresie przez sąd.

Możliwość oddłużenia przysługuje więc wszystkim osobom fizycznym, z tym że zastosowanie mają różne przepisy – odmienne dla osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej¹¹ i odmienne dla przedsiębiorców.

Instytucja oddłużenia przez umorzenie długów upadłego nie ma zastosowania w przypadku śmierci upadłego w trakcie postępowania¹² bądź postępowania prowadzonego po śmierci dłużnika¹³.

Obecnie w przypadku osób fizycznych będących przedsiębiorcami postępowanie oddłużeniowe, jako wszczynane po zakończeniu postępowania upadłościowego, ma walor samodzielnego postępowania¹⁴.

2. Geneza obecnych rozwiązań oddłużeniowych

2.1. Ewolucja regulacji art. 369 p.u.

Na gruncie prawa polskiego pierwsza kompleksowa i uniwersalna regulacja prawa upadłościowego i układowego została wprowadzona trzema rozporządzeniami Prezydenta Rzeczypospolitej z 24 października 1934 r., tj. Prawo upadłościowe¹⁵, Prawo o postępowaniu

⁹ Zgodnie z aktualnym brzmieniem art. 5 ust. 1 i 2 p.u. przepisy ustawy stosuje się do przedsiębiorców w rozumieniu Kodeksu cywilnego, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej. Przepisy ustawy stosuje się także do: 1) spółek z ograniczoną odpowiedzialnością, prostych spółek akcyjnych i spółek akcyjnych nieprowadzących działalności gospodarczej; 2) wspólników osobowych spółek handlowych, ponoszących odpowiedzialność za zobowiązania spółki bez ograniczenia całym swoim majątkiem; 3) wspólników spółki partnerskiej.

¹⁰ Por. art. 85 § 1, art. 289 § 1 oraz art. 477 § 1 ustawy z 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2020 r. poz. 1526 ze zm.).

¹¹ Formy oddłużenia osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej określają art. 491¹–491²³ p.u.

¹² Szerzej na ten temat A. Hrycaj, A. Kosmał, Śmierć upadłego, „Doradca Restrukturyzacyjny” 2020, nr 4, s. 21–32.

¹³ Zgodnie z art. 7 p.u.: „W razie śmierci przedsiębiorcy można ogłosić jego upadłość, jeżeli wniosek o ogłoszenie upadłości został złożony w terminie roku od dnia jego śmierci, a w przypadku ustanowienia zarządu sukcesyjnego, o którym mowa w ustawie z dnia 5 lipca 2018 r. o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej i innych ułatwieniach związanych z sukcesją przedsiębiorstw (Dz.U. poz. 1629 oraz z 2019 r. poz. 1495), zwanego dalej «zarządem sukcesyjnym» – także po upływie roku od dnia śmierci przedsiębiorcy, a przed dniem wygaśnięcia zarządu sukcesyjnego. Wniosek o ogłoszenie upadłości może złożyć wierzyciel, zarządca sukcesyjny, a także spadkobierca, oraz małżonek i każde z dzieci lub rodziców zmarłego, chociażby nie dziedziczyli po nim spadku”.

¹⁴ A. Torbus, *Zakończenie postępowania upadłościowego*, [w:] *System Prawa Handlowego*, red. S. Włodyka, A. Szumański, t. 6, *Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, Warszawa 2016, s. 1181.

¹⁵ Dz.U. Nr 93, poz. 834 ze zm.

układowem¹⁶ oraz przepisy wprowadzające¹⁷. Rozporządzenia te regulowały sytuację niewypłacalnego albo zagrożonego niewypłacalnością kupca¹⁸ oraz spółek handlowych, przyjmując zasadę zaspakajania wierzycieli ze środków uzyskanych z likwidacji całego majątku dłużnika, a także rozwiązania pozwalające na zawarcie przez dłużnika układu z nieuprzywilejowanymi wierzycielami, tak aby umożliwić ochronę wartości ekonomicznej przedsiębiorstwa i zwiększyć możliwość zaspokojenia wierzycieli z wypracowanego w przyszłości zysku¹⁹. Prawo o postępowaniu układowym zakładało możliwość objęcia dłużnika sądową ochroną w celu zapobiegnięcia niewypłacalności. Celem regulacji było ograniczenie likwidacji przedsiębiorstw, które doświadczały przejściowych problemów finansowych, a których likwidacja, w ramach procedury upadłościowej, byłaby niecelowa. W ramach postępowania układowego mogło dojść do zawarcia układu, który po przyjęciu przez wierzycieli i zatwierdzeniu przez sąd prowadził do restrukturyzacji zobowiązań dłużnika²⁰.

W dalszym okresie, w latach wojennych (1939–1945), a następnie w okresie powojennym aż do 1989 r., gdy w Polsce panował ustrój oparty na gospodarce centralnie planowanej, w której wszystkie decyzje dotyczące produkcji i konsumpcji były podejmowane przez państwo, krajowe prawo upadłościowe nie ewoluowało, nie miało bowiem właściwie żadnego praktycznego zastosowania. Powstały więc jedynie regulacje dotyczące szczególnych postępowań upadłościowych, tj. ustawa z 17 lutego 1961 r. o spółdzielniach i ich związkach²¹, a następnie ustawa z 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze²².

Po raz pierwszy regulacje przewidujące oddłużenie, jako uzasadnione względami społecznymi i gospodarczymi, zostały wprowadzone ustawą z 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze²³ (art. 369 i 370 p.u.n.). Rozwiązania te dotyczyły jednak wyłącznie osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą²⁴. Ustawa (zgodnie z treścią art. 1 ust. 1 p.u.n.) regulowała bowiem zasady wspólnego dochodzenia roszczeń wierzycieli od niewypłacalnych dłużników będących przedsiębiorcami oraz skutki ogłoszenia upadłości, a także

¹⁶ Dz.U. Nr 93, poz. 836 ze zm.

¹⁷ Dz.U. Nr 93, poz. 835 ze zm.

¹⁸ Nazwa „kupiec” została zmieniona w przepisach prawa upadłościowego na „podmiot gospodarczy” ustawą z 27 lipca 1990 r. o zmianie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej – Prawo o postępowaniu układowym (Dz.U. Nr 55, poz. 320).

¹⁹ Zgodnie z art. 171 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej – Prawo upadłościowe po ustaleniu przez sędziego-komisarza listy wierzytelności upadły mógł zawrzeć układ z wierzycielami nieuprzywilejowanymi.

²⁰ A. Hrycaj, *Prawo i postępowanie upadłościowe osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej*, Warszawa 2020, s. 26.

²¹ Dz.U. Nr 12, poz. 61 ze zm.

²² Obecnie t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 648. Szerzej na temat prawa upadłościowego w II i III Rzeczypospolitej zob. R. Adamus, *Zarys ogólny historii prawa upadłościowego w Polsce*, [w:] *Historia testis temporum, lux veritatis, vita memoriae, nuntia vetustatis. Księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Włodzimierzowi Kaczorowskiemu*, red. E. Kozerska, M. Maciejewski, P. Stec, Opole 2015, s. 618–626.

²³ Dz.U. Nr 60, poz. 535 ze zm.; dalej jako p.u.n.

²⁴ Dotyczy to także osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, pomimo braku zgłoszenia w Krajowym Rejestrze Sądowym albo innym właściwym rejestrze, co wynika z art. 9 p.u.n.

zasady postępowania naprawczego wobec przedsiębiorców zagrożonych niewypłacalnością. Takie ograniczenie podmiotowe rodziło wątpliwości co do konstytucyjności tego przepisu.

Zgodnie z obowiązującym od 1 października 2003 r. art. 369 p.u.n. w postanowieniu o zakończeniu postępowania upadłościowego obejmującego likwidację majątku upadłego, którym była osoba fizyczna, sąd, na wniosek upadłego, mógł orzec o umorzeniu w całości lub części zobowiązań upadłego, które nie zostały zaspokojone w postępowaniu upadłościowym, jeżeli niewypłacalność była następstwem wyjątkowych i niezależnych od upadłego okoliczności, ponadto materiał zebrany w sprawie dawał podstawę do stwierdzenia, że nie zachodzą okoliczności stanowiące podstawę do pozbawienia upadłego prawa prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek oraz pełnienia funkcji reprezentanta lub pełnomocnika w spółce handlowej, przedsiębiorstwie, spółdzielni, fundacji lub stowarzyszeniu, a także jeżeli upadły rzetelnie wykonywał obowiązki nałożone na niego w postępowaniu upadłościowym (ust. 1). Umorzeniem mogły być objęte wierzytelności umieszczone na liście wierzytelności oraz wierzytelności, które mogły zostać zgłoszone, jeżeli ich istnienie stwierdzone było dokumentami upadłego (ust. 2). Nie podlegały umorzeniu należności alimentacyjne, renty z tytułu odszkodowania za wywołanie choroby, niezdolności do pracy, kalectwa lub śmierci, wierzytelności ze stosunku pracy oraz składki na ubezpieczenie emerytalne, rentowe i chorobowe pracowników (ust. 3).

Zgodnie z art. 370 p.u.n. przy orzekaniu o umorzeniu całości lub części zobowiązań upadłego sąd brał pod uwagę możliwości zarobkowe upadłego, wysokość niezaspokojonych wierzytelności i realność ich zaspokojenia w przyszłości. Na postanowienie sądu wydane w tym zakresie przysługiwało zażalenie, a na postanowienie sądu drugiej instancji – kasacja. Dodatkowo przepis ten określał, że przepisów art. 369 ust. 1 nie stosowało się, jeżeli już wcześniej wobec upadłego ogłoszono upadłość albo odmówiono wszczęcia postępowania upadłościowego z powodu braku majątku wystarczającego na zaspokojenie kosztów postępowania, a od zakończenia tego postępowania lub odmowy jego wszczęcia do dnia wszczęcia obecnego postępowania upadłościowego nie upłynęło dziesięć lat.

Kolejne zmiany wprowadzone ustawą z 5 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych²⁵ nie dotyczyły bezpośrednio kwestii oddłużenia przedsiębiorcy, jednak należy wspomnieć, że poszerzono zakres regulacji ustawy o osoby fizyczne nieprowadzące działalności gospodarczej²⁶ oraz dodano tytuł V regulujący postępowanie upadłościowe wobec nich²⁷, a w konse-

²⁵ Dz.U. Nr 234, poz. 1572.

²⁶ W art. 1 ust. 1 pkt 1 o treści: „zasady wspólnego dochodzenia roszczeń wierzycieli od niewypłacalnych dłużników będących:” dodano lit. b) o treści: „osobami fizycznymi nieprowadzącymi działalności gospodarczej, których niewypłacalność powstała wskutek wyjątkowych i niezależnych od nich okoliczności”.

²⁷ Zgodnie z treścią przepisu dodanego tytułu V ustawy – art. 491¹: „Przepisy niniejszego tytułu stosuje się wobec osób fizycznych, do których nie mają zastosowania przepisy działu II tytułu I części pierwszej”.

kwencji wprowadzono możliwość oddłużenia również dla osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej.

Dalsza zmiana ustawy wprowadzona ustawą z 6 marca 2009 r o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze, ustawy o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym oraz ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym²⁸ nie miała wielkiego znaczenia w zakresie oddłużenia, gdyż wprowadziła jedynie zasadę, że pojęcie przedsiębiorcy używane w ustawie – Prawo upadłościowe i naprawcze należy rozumieć zgodnie z definicją przedsiębiorcy zawartą w Kodeksie cywilnym. Zrezygnowano w ten sposób ze stosowania odrębnej definicji legalnej przedsiębiorcy, sporządzonej na potrzeby prawa upadłościowego.

Ustawa z 29 sierpnia 2014 r. o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze, ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych²⁹ nie przyniosła zmian w zakresie oddłużenia przedsiębiorców, warte jednak odnotowania są zmiany dokonane w zakresie celu postępowania upadłościowego przez ustalenie go w różny sposób, zależnie od tego, czy osoba fizyczna prowadziła, czy też nie prowadziła działalności gospodarczej. Cel postępowania upadłościowego osoby fizycznej prowadzącej działalność gospodarczą pozostał taki sam jak przed nowelizacją. Celem tym było zaspokojenie w jak najwyższym stopniu wierzycieli, a jeśli racjonalne względy na to pozwoliły – zachowanie dotychczasowego przedsiębiorstwa dłużnika (art. 2 ust. 1 p.u.n.). Wobec osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej cel postępowania został ustalony odmiennie. Celem tym miało bowiem być umorzenie zobowiązań upadłego niewykonanych w postępowaniu upadłościowym, a w dalszej kolejności, jeżeli jest to możliwe, zaspokojenie roszczeń wierzycieli w jak najwyższym stopniu.

Kolejna nowelizacja dokonana ustawą z 15 maja 2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne³⁰ wprowadziła szereg zmian w zakresie regulacji postępowania upadłościowego, w tym przede wszystkim rozdzielono regulacje dotyczące upadłości oraz restrukturyzacji przedsiębiorstw. Od 1 stycznia 2016 r. Prawo upadłościowe, zgodnie z treścią art. 1 ust. 1 pkt 1–4 regulowało zasady wspólnego dochodzenia roszczeń wierzycieli od niewypłacalnych dłużników będących przedsiębiorcami, zasady dochodzenia roszczeń od niewypłacalnych dłużników będących osobami fizycznymi nieprowadzącymi działalności gospodarczej, skutki ogłoszenia upadłości oraz zasady umarzania zobowiązań upadłego będącego osobą fizyczną. Nowelizacja nie przyniosła zmiany celu postępowania upadłościowego, ale istotnie zmieniła brzmienie art. 369 i 370 p.u. Zgodnie ze znowelizowanym art. 369 ust. 1 p.u. w terminie 30 dni od dnia obwieszczenia postanowienia o zakończeniu postępowania upadłościowego upadły będący osobą fizyczną mógł złożyć wniosek o ustalenie planu spłaty wierzycieli i umorzenie pozostałej części zobowiązań, które nie zostały zaspokojone w postępowaniu upadłościowym. Złożenie

²⁸ Dz.U. Nr 53, poz. 434.

²⁹ Dz.U. poz. 1306.

³⁰ Dz.U. poz. 978; obecnie t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 1588.

wniosku powodowało wszczęcie odrębnego postępowania oddłużeniowego, prowadzonego po zakończeniu postępowania upadłościowego. Termin, o którym mowa w art. 369 ust. 1 p.u., miał naturę terminu zawitego. Umorzenie zobowiązań upadłego mogło nastąpić wyłącznie na wniosek upadłego, a sąd nie mógł orzekać z urzędu, przy tym sąd był związany wnioskiem i nie mógł orzec ponad żądanie upadłego. Od decyzji upadłego zależało, czy zażąda umorzenia wszystkich czy niektórych wierzytelności oraz wyznaczenie zakresu umorzenia³¹. Sąd orzekał o oddaleniu wniosku (obligatoryjnie), o którym mowa w ust. 1, jeżeli upadły doprowadził do swojej niewypłacalności lub istotnie zwiększył jej stopień umyślnie lub wskutek rażącego niedbalstwa (ust. 2). Ponadto sąd mógł oddalić wniosek, w przypadkach, gdy:

- materiał zebrany w sprawie dawał podstawę do stwierdzenia, że zachodzą okoliczności stanowiące podstawę do pozbawienia upadłego prawa prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek lub w ramach spółki cywilnej oraz pełnienia funkcji członka rady nadzorczej, członka komisji rewizyjnej, reprezentanta lub pełnomocnika osoby fizycznej prowadzącej działalność gospodarczą w zakresie tej działalności, spółki handlowej, przedsiębiorstwa państwowego, spółdzielni, fundacji lub stowarzyszenia, lub
- upadły nie wykonywał rzetelnie obowiązków nałożonych na niego w postępowaniu upadłościowym, lub w okresie 10 lat przed dniem złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości w stosunku do upadłego prowadzono postępowanie upadłościowe, w którym umorzono całość lub część jego zobowiązań, chyba że do niewypłacalności upadłego lub zwiększenia jej stopnia doszło pomimo dochowania przez upadłego należytej staranności,
- w okresie 10 lat przed dniem złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości ustalony dla upadłego plan spłaty wierzycieli został uchylony na podstawie art. 370e ust. 1 lub 2 albo art. 491²⁰ p.u.,
- w okresie 10 lat przed dniem złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości czynność prawna upadłego została prawomocnie uznana za dokonaną z pokrzywdzeniem wierzycieli, chyba że umorzenie pozostałej części zobowiązań upadłego było uzasadnione względami słuszności lub względami humanitarnymi (ust. 3).

Z dniem 1 stycznia 2016 r. uchylono w całości art. 370 p.u., dodając w to miejsce nowe przepisy od art. 370a–370f, regulujące sposób ustalania planu spłaty wierzycieli, prawa i obowiązki upadłego w trakcie wykonywania planu spłaty, przesłanki uchylenia planu spłaty oraz spełnienia warunków do wydania przez sąd orzeczenia o stwierdzeniu wykonania planu spłaty i umorzeniu zobowiązań upadłego powstałych przed dniem ogłoszenia upadłości i niezaspokojonych w wyniku wykonania planu spłaty wierzycieli. Z powyższych przepisów wynikało, że w postanowieniu o ustaleniu planu spłaty wierzycieli sąd określał,

³¹ A. Torbus, [w:] *System Prawa Handlowego*, red. S. Włodyka, A. Szumański, t. 6, *Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, Warszawa 2020, Legalis, komentarz do art. 369 p.u.

w jakim zakresie i w jakim czasie, nie dłuższym niż 36 miesięcy, upadły był obowiązany spłacać zobowiązania uznane na liście wierzytelności, a niewykonane w toku postępowania upadłościowego na podstawie planów podziału oraz jaka część zobowiązań upadłego powstałych przed dniem ogłoszenia upadłości miała zostać umorzona po wykonaniu planu spłaty wierzycieli. Przy tym sąd nie był związany stanowiskiem upadłego w tym zakresie, natomiast powinien wziąć pod uwagę możliwości zarobkowe upadłego, konieczność utrzymania upadłego i osób pozostających na jego utrzymaniu, w tym ich potrzeby mieszkaniowe, wysokość niezaspokojonych wierzytelności i realność ich zaspokojenia w przyszłości. Postanowienie sądu o ustaleniu planu spłaty wierzycieli podlegało obwieszczeniu. Przysługiwało na nie zażalenie.

Zgodnie z art. 370b p.u. na postanowienie sądu drugiej instancji w przedmiocie ustalenia planu spłaty wierzycieli przysługiwała skarga kasacyjna. W przypadku wniesienia skargi kasacyjnej sąd upadłościowy na wniosek skarżącego mógł wstrzymać wydanie postanowienia o umorzeniu zobowiązań upadłego, o którym mowa w art. 370f ust. 1 (tj. postanowienie o umorzeniu zobowiązań upadłego powstałych przed dniem ogłoszenia upadłości i niezaspokojonych w wyniku wykonania planu spłaty wierzycieli, wydane po wykonaniu przez upadłego obowiązków określonych w planie spłaty wierzycieli). Jeżeli w wyniku rozpoznania skargi kasacyjnej postanowienie w przedmiocie ustalenia planu spłaty wierzycieli zostało uchylone, sąd upadłościowy uchylał postanowienie o umorzeniu zobowiązań upadłego, o którym mowa w art. 370f ust. 1 p.u.

Na podstawie art. 370c p.u. w okresie wykonywania planu spłaty wierzycieli niedopuszczalne było wszczęcie postępowania egzekucyjnego dotyczącego wierzytelności powstałych przed ogłoszeniem upadłości, z wyjątkiem wynikających z zobowiązań, o których mowa w art. 370f ust. 2 u.p.³² oraz wierzytelności, których upadły nie ujawnił, jeżeli wierzyciel nie brał udziału w postępowaniu. W okresie wykonywania planu spłaty wierzycieli upadły nie mógł dokonywać czynności prawnych, które mogłyby pogorszyć jego zdolność do wykonania planu spłaty wierzycieli, zgodę na dokonanie takiej czynności mógł natomiast wyrazić sąd w szczególnie uzasadnionych przypadkach. W ramach nowelizacji zobowiązano także upadłego do składania sądowi corocznie, do końca kwietnia, sprawozdania z wykonania planu spłaty wierzycieli za poprzedni rok kalendarzowy, w którym miał wykazywać osiągnięte przychody, spłacone kwoty oraz nabyte składniki majątkowe o wartości przekraczającej przeciętne miesięczne wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw bez wypłat nagród z zysku

³² Zobowiązania o charakterze alimentacyjnym, zobowiązania wynikające z rent z tytułu odszkodowania za wywołanie choroby, niezdolności do pracy, kalectwa lub śmierci, zobowiązania do zapłaty kar grzywny orzeczonych przez sąd, a także do wykonania obowiązku naprawienia szkody oraz zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, zobowiązania do zapłaty nawiązki lub świadczenia pieniężnego orzeczonych przez sąd jako środek karny lub środek związany z poddaniem sprawcy próbie, jak również zobowiązania do naprawienia szkody wynikające z przestępstwa lub wykroczenia stwierdzonego prawomocnym orzeczeniem oraz zobowiązania, których upadły umyślnie nie ujawnił, jeżeli wierzyciel nie brał udziału w postępowaniu.

w trzecim kwartale roku poprzedniego, ogłoszone przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego. Do sprawozdania upadły powinien dołączyć kopię rocznego zeznania podatkowego.

Zgodnie z art. 370d p.u., jeżeli upadły nie mógł wywiązać się z obowiązków określonych w planie spłaty wierzycieli, sąd na jego wniosek, po wysłuchaniu wierzycieli, mógł zmienić plan spłaty wierzycieli. Sąd mógł przedłużyć termin spłaty zobowiązań na dalszy okres nieprzekraczający 18 miesięcy. Na postanowienie sądu przysługiwało zażalenie, a na postanowienie sądu drugiej instancji – skarga kasacyjna. Natomiast w przypadku istotnej poprawy sytuacji majątkowej upadłego w okresie wykonywania planu spłaty wierzycieli, wynikającej z innych przyczyn niż zwiększenie się wynagrodzenia za pracę lub dochodów uzyskiwanych z osobiście wykonywanej przez upadłego działalności zarobkowej, wierzyciel oraz upadły mogli wystąpić z wnioskiem o zmianę planu spłaty wierzycieli. Na postanowienie sądu przysługiwało zażalenie.

Na podstawie art. 370e p.u. w przypadku niewykonywania przez upadłego obowiązków ustalonych w planie spłaty wierzycieli sąd z urzędu albo na wniosek wierzyciela uchylał plan spłaty wierzycieli po wysłuchaniu upadłego i wierzycieli objętych planem spłaty, chyba że uchybienie obowiązkowi było nieznaczne lub umorzenie pozostałej części zobowiązań upadłego było uzasadnione względami słuszności lub względami humanitarnymi. Na postanowienie sądu przysługiwało zażalenie. Przepis ten stosowało się odpowiednio, jeżeli upadły nie złożył w terminie sprawozdania z wykonania planu spłaty wierzycieli (zgodnie z art. 370c ust. 4 p.u.), w sprawozdaniu z wykonania planu spłaty wierzycieli zataił osiągnięte przychody lub nabyte składniki majątkowe, o których mowa w art. 370c ust. 4 p.u. (tj. o wartości przekraczającej przeciętne miesięczne wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw bez wypłat nagród z zysku w trzecim kwartale roku poprzedniego, ogłoszone przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego), dokonał czynności prawnej, o której mowa w art. 370c ust. 2 p.u. (tj. takiej, która mogłaby pogorszyć jego zdolność do wykonania planu spłaty wierzycieli), bez zgody sądu albo czynność ta nie została przez sąd zatwierdzona, ukrywał majątek lub czynność prawna upadłego została prawomocnie uznana za dokonaną z pokrzywdzeniem wierzycieli. W przypadku uchylenia planu spłaty zobowiązania upadłego nie podlegały umorzeniu.

Artykuł 370f p.u. stanowił, że po wykonaniu przez upadłego obowiązków określonych w planie spłaty wierzycieli sąd wydawał postanowienie o stwierdzeniu wykonania planu spłaty i umorzeniu zobowiązań upadłego powstałych przed dniem ogłoszenia upadłości i niezaspokojonych w wyniku wykonania planu spłaty wierzycieli. Nie podlegały umorzeniu zobowiązania o charakterze alimentacyjnym, zobowiązania wynikające z rent z tytułu odszkodowania za wywołanie choroby, niezdolności do pracy, kalectwa lub śmierci, zobowiązania do zapłaty kar grzywny orzeczonych przez sąd, a także do wykonania obowiązku naprawienia szkody oraz zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, zobowiązania do zapłaty nawiązki lub świadczenia pieniężnego orzeczonych przez sąd jako środek karny lub środek

związany z poddaniem sprawcy próbie, jak również zobowiązania do naprawienia szkody wynikającej z przestępstwa lub wykroczenia stwierdzonego prawomocnym orzeczeniem oraz zobowiązania, których upadły umyślnie nie ujawnił, jeżeli wierzyciel nie brał udziału w postępowaniu. Na postanowienie sądu przysługiwało zażalenie.

Przedstawiona wyżej nowelizacja, która zaczęła obowiązywać od 1 stycznia 2016 r., w istotny sposób pogorszyła sytuację przedsiębiorców, gdyż wyeliminowała istniejącą od 2003 r. możliwość umorzenia zobowiązań przedsiębiorcy niewykonanych w postępowaniu upadłościowym bez ustalania planu spłaty. Po nowelizacji niezależnie od sytuacji osobistej, rodzinnej, zawodowej i zarobkowej upadłego jedyną drogą prowadzącą do potencjalnego oddłużenia było ustalenie i wykonanie planu spłaty. Było to uregulowanie odmienne od obowiązującego wówczas wobec konsumentów, dla których oddłużenie było dostępne albo przez ustalenie i wykonanie planu spłaty albo przez umorzenie zobowiązań bez ustalania planu spłaty.

Ostatnia, istotna w zakresie oddłużenia, nowelizacja została dokonana ustawą z 30 sierpnia 2019 r. o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe oraz niektórych innych ustaw³³. Zgodnie z art. 9 ust. 1 tej ustawy w sprawach, w których przed dniem jej wejścia w życie wpłynął wniosek o ogłoszenie upadłości, stosuje się przepisy dotychczasowe. Oznacza to, że w odniesieniu do wszystkich postępowań, w których wniosek o ogłoszenie upadłości dłużnika wpłynął przed 24 marca 2020 r., stosuje się przepisy w wersji, która nie obejmowała art. 369 ust. 1a p.u. dodanego w wyniku nowelizacji. Stwierdzenie to ma znaczenie dla analizy danych statystycznych, gdyż niewątpliwie postępowania, w których upadli będą mogli złożyć wniosek w trybie art. 369 ust. 1a p.u., w zdecydowanej większości jeszcze się nie zakończyły, a znaczna część postępowań, które zakończyły się po 24 marca 2020 r., była prowadzona według przepisów w brzmieniu przed nowelizacją.

Nowelizacja zmieniła również cel postępowania upadłościowego prowadzonego wobec osób fizycznych. Obecnie, zarówno w przypadku przedsiębiorcy, jak i konsumenta, postępowanie uregulowane ustawą należy prowadzić tak, aby roszczenia wierzycieli mogły zostać zaspokojone w jak najwyższym stopniu, a jeśli racjonalne względy na to pozwolą – dotychczasowe przedsiębiorstwo dłużnika zostało zachowane (art. 2 ust. 1 p.u.). Jednocześnie, postępowanie uregulowane ustawą wobec osób fizycznych (zarówno przedsiębiorców, jak i konsumentów) należy prowadzić również tak, aby umożliwić umorzenie zobowiązań upadłego niewykonanych w postępowaniu upadłościowym. Oznacza to, że obecnie cel postępowania upadłościowego jest jednakowy dla każdej osoby fizycznej. W istocie są to dwa równorzędne cele: maksymalne zaspokojenie wierzycieli oraz umorzenie zobowiązań upadłego niewykonanych w postępowaniu upadłościowym.

³³ Dz.U. poz. 1802 ze zm.

Nowelizacja wprowadziła również istotną zmianę w zakresie sposobu oddłużenia upadłej osoby fizycznej będącej przedsiębiorcą, poprzez zmianę art. 369 p.u. i dodanie możliwości złożenia wniosku o umorzenie zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli, jeśli osobista sytuacja upadłego w oczywisty sposób wskazuje, że jest on trwale niezdolny do dokonywania jakichkolwiek spłat w ramach planu spłaty wierzycieli³⁴ oraz związane z tym zmiany w art. 370a–370f p.u., regulujące szczegółowo sposób i warunki ustalania planu spłaty, jego wykonania bądź uchylenia, a także przysługujące środki zaskarżenia postanowień wydanych w tym zakresie. Ujednolicono więc w ten sposób regulację dotyczącą możliwości umarzania zobowiązań osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej (konsumenta) oraz osoby fizycznej prowadzącej działalność gospodarczą. Zmiana ta stanowi powrót do obowiązującej w okresie od 1 października 2003 r. do 31 grudnia 2015 r. zasady umożliwiającej osobom fizycznym będącym przedsiębiorcami umorzenie zobowiązań niewykonanych w toku postępowania upadłościowego bez ustalania planu spłaty wierzycieli.

Wobec tego, aktualnie istnieją trzy sposoby uzyskania oddłużenia przez osobę fizyczną prowadzącą działalność gospodarczą:

- a) ustalenie planu spłaty na wniosek upadłego,
- b) umorzenie zobowiązań bez ustalenia planu spłaty wierzycieli, jeśli osobista sytuacja upadłego w oczywisty sposób wskazuje, że jest on trwale niezdolny do dokonywania jakichkolwiek spłat w ramach planu spłaty wierzycieli oraz
- c) warunkowe umorzenie zobowiązań bez ustalenia planu spłaty wierzycieli.

Przesłankami, których zaistnienie skutkuje odmową oddłużenia, jest okoliczność doprowadzenia przez dłużnika do swojej niewypłacalności lub istotne zwiększenie jej stopnia w sposób celowy³⁵ oraz przypadek, gdy w okresie 10 lat przed dniem zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości w stosunku do upadłego prowadzono postępowanie upadłościowe, w którym umorzono całość lub część jego zobowiązań. Nie są to przesłanki bezwzględne oddalenia przedmiotowego wniosku, uwzględnienie wniosku może być bowiem uzasadnione względami słuszności lub względami humanitarnymi.

Wnioski upadłego o ustalenie planu spłaty bądź umorzenie zobowiązań bez ustalania planu spłaty (art. 369 ust. 1 i 1a p.u.) w myśl zmienionych przepisów (art. 369 ust. 1b p.u.) podlegają rozpoznaniu na rozprawie, po wcześniejszym zawiadomieniu wierzycieli o terminie rozprawy przez obwieszczenie. Przy tym w dodanym art. 369 ust. 2 p.u. zastrzeżono, że jeżeli niezdolność do dokonywania jakichkolwiek spłat w ramach planu spłaty wierzycieli, wynikająca z osobistej sytuacji upadłego, nie ma charakteru trwałego, sąd umarza zobowiązania upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli, pod warunkiem, że w terminie pięciu

³⁴ Wprowadzono zatem rozwiązanie adekwatne do oddłużenia osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej, unormowane w art. 491¹⁴ p.u.

³⁵ Przepis ten jest odpowiednikiem art. 491⁴ ust. 1 p.u. (uchylonego przez art. 1 pkt 57 ustawy z 30 sierpnia 2019 r. zmieniającej nin. ustawę z dnia 24 marca 2020 r.) odnośnie do warunków ogłoszenia upadłości osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej.

lat od dnia uprawomocnienia się postanowienia o warunkowym umorzeniu zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli upadły ani żaden z wierzycieli nie złożył wniosku o ustalenie planu spłaty wierzycieli, na skutek którego sąd, uznając, że ustała niezdolność upadłego do dokonywania jakichkolwiek spłat w ramach planu spłaty wierzycieli, uchylił postanowienie o warunkowym umorzeniu zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli i ustalił plan spłaty wierzycieli. Bez zmian stosuje się przy tym cytowany wyżej art. 370f p.u., wskazujący, jakiego rodzaju zobowiązania nie podlegają umorzeniu.

Dodatkowo, zgodnie z treścią dodanego art. 369 ust. 2a p.u., na wniosek upadłego lub wierzyciela, o którym mowa w art. 369 ust. 2 p.u., sąd może uchylić postanowienie o warunkowym umorzeniu zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli i ustalić plan spłaty wierzycieli również po upływie pięciu lat od dnia uprawomocnienia się postanowienia o warunkowym umorzeniu zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli. W art. 369 ust. 2b p.u. dokonano zastrzeżenia, że w okresie pięciu lat od dnia uprawomocnienia się postanowienia o warunkowym umorzeniu zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli upadły nie może dokonywać czynności prawnych dotyczących jego majątku, które mogłyby pogorszyć jego sytuację majątkową, chyba że uzyska zgodę sądu na dokonanie takiej czynności bądź jej zatwierdzenie, ale jedynie w szczególnie uzasadnionych przypadkach (art. 369 ust. 2c p.u.).

Ponadto wprowadzono przepis (w art. 369 ust. 2d p.u.) zobowiązujący upadłego do składania sądowi w okresie pięciu lat, o którym mowa w art. 369 ust. 2b p.u., corocznie, do końca kwietnia, sprawozdania ze swojej sytuacji majątkowej i zawodowej za poprzedni rok kalendarzowy, w którym wykazuje osiągnięte przychody oraz nabyte składniki majątkowe o wartości przekraczającej przeciętne miesięczne wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw bez wypłat nagród z zysku za ostatni kwartał okresu sprawozdawczego, ogłoszone przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego, jak również swoje możliwości zarobkowe, wydatki potrzebne na swoje utrzymanie i osób pozostających na jego utrzymaniu, w tym potrzeby mieszkaniowe. Do sprawozdania upadły dołącza kopię złożonego rocznego zeznania podatkowego. W okresie, o którym mowa w art. 369 ust. 2b p.u., niedopuszczalne jest wszczęcie postępowania egzekucyjnego dotyczącego wierzytelności wynikających z pozostałej części zobowiązań, które nie zostały zaspokojone w postępowaniu upadłościowym (o których mowa w art. 369 ust. 1 p.u.), z wyjątkiem wierzytelności wynikających z zobowiązań, o których mowa w art. 370f ust. 2 p.u. Sąd uchylił postanowienie o warunkowym umorzeniu zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli, gdy w przedmiotowym pięcioletnim okresie upadły nie złożył w terminie sprawozdania, w sprawozdaniu podał nieprawdziwe informacje, w szczególności zataił osiągnięte przychody lub nabyte składniki majątkowe, dokonał czynności prawnych dotyczących jego majątku, które mogłyby pogorszyć jego sytuację majątkową bez uzyskania zgody sądu albo czynność ta nie została przez sąd zatwierdzona, ukrywał majątek lub czynność prawna upadłego została prawomocnie uznana za

dokonaną z pokrzywdzeniem wierzycieli, chyba że uchybienie obowiązkom jest nieznaczne lub zaniechanie uchylecia postanowienia o warunkowym umorzeniu zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli jest uzasadnione względami słuszności lub względami humanitarnymi (art. 369 ust. 2f p.u.).

W razie uchylenia postanowienia o warunkowym umorzeniu zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli zobowiązania upadłego nie podlegają umorzeniu (art. 369 ust. 2g p.u.). Jeżeli upadły ani żaden z wierzycieli nie złoży wniosku, o którym mowa w art. 369 ust. 2 p.u., zobowiązania upadłego nieuregulowane w postępowaniu upadłościowym ulegają umorzeniu z upływem pięciu lat od dnia uprawomocnienia się postanowienia o warunkowym umorzeniu zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli. Na wniosek upadłego lub wierzyciela sąd wydaje postanowienie stwierdzające umorzenie zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli. W postanowieniu sąd wskazuje datę umorzenia zobowiązań upadłego (art. 369 ust. 2h p.u.).

Zmiany w art. 370a–370f p.u. obejmują szereg przepisów dotyczących planu spłaty. Po pierwsze, w postanowieniu o ustaleniu planu spłaty wierzycieli sąd ustala, czy upadły doprowadził do swojej niewypłacalności lub istotnie zwiększył jej stopień umyślnie lub wskutek rażącego niedbalstwa oraz określa, w jakim zakresie i okresie, nie dłuższym niż 36 miesięcy, upadły jest obowiązany spłacać zobowiązania uznane na liście wierzytelności, a niewykonane w toku postępowania upadłościowego na podstawie planów podziału oraz jaka część zobowiązań upadłego powstałych przed dniem ogłoszenia upadłości zostanie umorzona po wykonaniu planu spłaty wierzycieli. W przypadku bowiem ustalenia, że upadły doprowadził do swojej niewypłacalności lub istotnie zwiększył jej stopień umyślnie lub wskutek rażącego niedbalstwa plan spłaty wierzycieli nie może być ustalony na okres krótszy niż 36 miesięcy ani dłuższy niż 84 miesiące. Dodatkowo, w przypadku gdy w drodze wykonania planów podziału oraz planu spłaty wierzycieli dłużnik spłaci co najmniej 70% zobowiązań uznanych na liście wierzytelności, plan spłaty wierzycieli nie może zostać ustalony na okres dłuższy niż rok. W przypadku gdy w drodze wykonania planów podziału oraz planu spłaty wierzycieli dłużnik spłaci co najmniej 50% zobowiązań uznanych na liście wierzytelności, plan spłaty wierzycieli nie może zostać ustalony na okres dłuższy niż dwa lata. Do okresów spłaty zalicza się okres od upływu sześciu miesięcy od dnia ogłoszenia upadłości do dnia zakończenia postępowania upadłościowego. Do okresu spłaty nie zalicza się okresu warunkowego umorzenia zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli. Osoba, która pełniła w postępowaniu upadłościowym funkcję syndyka, na żądanie sądu składa, w terminie 14 dni, opis przyczyn powstania stanu niewypłacalności upadłego.

Koszty postępowania upadłościowego oraz inne zobowiązania masy upadłości niezaspokojone w toku postępowania upadłościowego uwzględnia się w planie spłaty wierzycieli w pełnej wysokości, chyba że możliwości zarobkowe upadłego, konieczność utrzymania upadłego i osób pozostających na jego utrzymaniu oraz ich potrzeby mieszkaniowe nie

pozwalają na zaspokojenie kosztów postępowania upadłościowego oraz innych zobowiązań masy upadłości w pełnej wysokości (art. 370a ust. 7 p.u.).

Sąd nie jest związany stanowiskiem upadłego oraz wierzycieli co do treści planu spłaty wierzycieli. Ustalając plan spłaty wierzycieli, sąd bierze pod uwagę możliwości zarobkowe upadłego, konieczność utrzymania upadłego i osób pozostających na jego utrzymaniu oraz ich potrzeby mieszkaniowe, wysokość niezaspokojonych wierzytelności, a także stopień zaspokojenia wierzytelności w postępowaniu upadłościowym. Do planu spłaty wierzycieli stosuje się odpowiednio przepisy art. 336 i art. 340–346 p.u. (art. 370a ust. 8 i 9 p.u.).

Zgodnie z art. 370a ust. 10 p.u. postanowienie o ustaleniu planu spłaty wierzycieli albo umorzeniu zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli lub warunkowym umorzeniu zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli obwieszcza się. Na postanowienie sądu w przedmiocie ustalenia planu spłaty wierzycieli albo w przedmiocie umorzenia zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli lub w przedmiocie warunkowego umorzenia zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli przysługuje zażalenie.

Ustalenie planu spłaty wierzycieli nie narusza praw wierzyciela wobec poręczyciela upadłego oraz współdłużnika upadłego ani praw wynikających z hipoteki, zastawu, zastawu rejestrowego, zastawu skarbowego oraz hipoteki morskiej, jeżeli były one ustanowione na mieniu osoby trzeciej. Ustalenie planu spłaty wierzycieli i umorzenie zobowiązań upadłego jest skuteczne również w stosunkach między upadłym a poręczycielem, gwarantem i współdłużnikiem upadłego (art. 370a ust. 11 p.u.).

W myśl art. 370b ust. 1 u.p. od postanowienia sądu drugiej instancji w przedmiocie ustalenia planu spłaty wierzycieli albo w przedmiocie umorzenia zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli lub w przedmiocie warunkowego umorzenia zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli przysługuje skarga kasacyjna. W okresie wykonywania planu spłaty wierzycieli niedopuszczalne jest wszczęcie postępowania egzekucyjnego dotyczącego wierzytelności wynikających z zobowiązań upadłego, o których mowa w art. 369 ust. 1 p.u., z wyjątkiem wierzytelności wynikających z zobowiązań, o których mowa w art. 370f ust. 2 p.u.

W art. 370d p.u. po ust. 1 dodano ust. 1a w brzmieniu: „1a. Jeżeli brak możliwości wywiązania się z obowiązków określonych w planie spłaty wierzycieli ma charakter trwały i wynika z okoliczności niezależnych od upadłego, sąd na wniosek upadłego, po wysłuchaniu wierzycieli, może uchylić plan spłaty wierzycieli i umorzyć niewykonane zobowiązania upadłego, o których mowa w art. 369 ust. 1. Na postanowienie sądu przysługuje zażalenie, a od postanowienia sądu drugiej instancji – skarga kasacyjna”.

Ponadto po art. 370e p.u. dodano art. 370ea p.u., z którego wynika, że w sprawach wyżej wskazanych sąd orzeka na rozprawie, o terminie której zawiadamia się wierzycieli przez obwieszczenie.

Zmieniono także art. 370f ust. 1–4 p.u., z których to przepisów wynika, że po wykonaniu przez upadłego obowiązków określonych w planie spłaty wierzycieli sąd wydaje postanowienie o stwierdzeniu wykonania planu spłaty i umorzeniu zobowiązań upadłego, o których mowa w art. 369 ust. 1 p.u., niewykonanych w wyniku wykonania planu spłaty wierzycieli. Po wydaniu przedmiotowego postanowienia niedopuszczalne jest wszczęcie postępowania egzekucyjnego dotyczącego wierzytelności wynikających z zobowiązań upadłego, o których mowa w art. 369 ust. 1 p.u., z wyjątkiem wierzytelności wynikających z zobowiązań, o których mowa w art. 370f ust. 2 p.u.

2.2. Porównanie rozwiązań oddłużeniowych obowiązujących dla przedsiębiorców i konsumentów w poszczególnych okresach

Przedstawione rozważania pokazują, że regulacje dotyczące oddłużenia osób fizycznych będących przedsiębiorcami i nieprowadzących działalności gospodarczej przez dłuższy czas były odmienne. Porównanie rozwiązań oddłużeniowych dedykowanych dla przedsiębiorców i konsumentów przedstawia poniższa tabela.

Tabela 1. Porównanie rozwiązań oddłużeniowych dedykowanych dla przedsiębiorców i konsumentów w poszczególnych okresach (opracowanie własne).

	Plan spłaty i umorzenie zobowiązań w wyniku wykonania planu spłaty	Umorzenie zobowiązań bez ustalania planu spłaty	Warunkowe umorzenie zobowiązań
Okres od 1 października 2003 r. do 30 marca 2009 r.			
Przedsiębiorca	Nie	Tak	Nie
Konsument	Nie	Nie	Nie
Okres od 31 marca 2009 r. do 30 grudnia 2014 r.			
Przedsiębiorca	Nie	Tak	Nie
Konsument	Tak	Nie	Nie
Okres od 31 grudnia 2014 r. do 31 grudnia 2015 r.			
Przedsiębiorca	Nie	Tak	Nie
Konsument	Tak	Tak	Nie
Okres od 1 stycznia 2016 r. do 23 marca 2020 r.			
Przedsiębiorca	Tak	Nie	Nie
Konsument	Tak	Tak	Nie
Okres od 24 marca 2020 r. do obecnie			
Przedsiębiorca	Tak	Tak	Tak
Konsument	Tak	Tak	Tak

Z tabeli nr 1 wynika, że dopiero od 24 marca 2020 r. wszystkie osoby fizyczne są traktowane tak samo w zakresie dostępu do oddłużenia. Wcześniej, do 1 stycznia 2016 r., zdecydowanie uprzywilejowani byli przedsiębiorcy, którzy w okresie do 30 marca 2009 r. byli wyłącznymi podmiotami uprawnionymi do oddłużenia, a w okresie do 31 grudnia 2015 r. jedynym środkiem ich oddłużenia było umorzenie zobowiązań bez ustalania planu spłaty, podczas gdy w tym samym okresie konsumenci mogli uzyskać oddłużenie albo wyłącznie na podstawie planu spłaty (do 30 grudnia 2014 r.), albo alternatywnie: na podstawie planu spłaty bądź umorzenia zobowiązań bez ustalania planu spłaty (od 31 grudnia 2014 r.). Od 1 stycznia 2016 r. sytuacja uległa zmianie i to przedsiębiorcy mieli bardziej ograniczony dostęp do oddłużenia, gdyż nie mogli skorzystać z umorzenia zobowiązań bez ustalania planu spłaty, a jedynym sposobem oddłużenia było ustalenie i wykonanie planu spłaty.

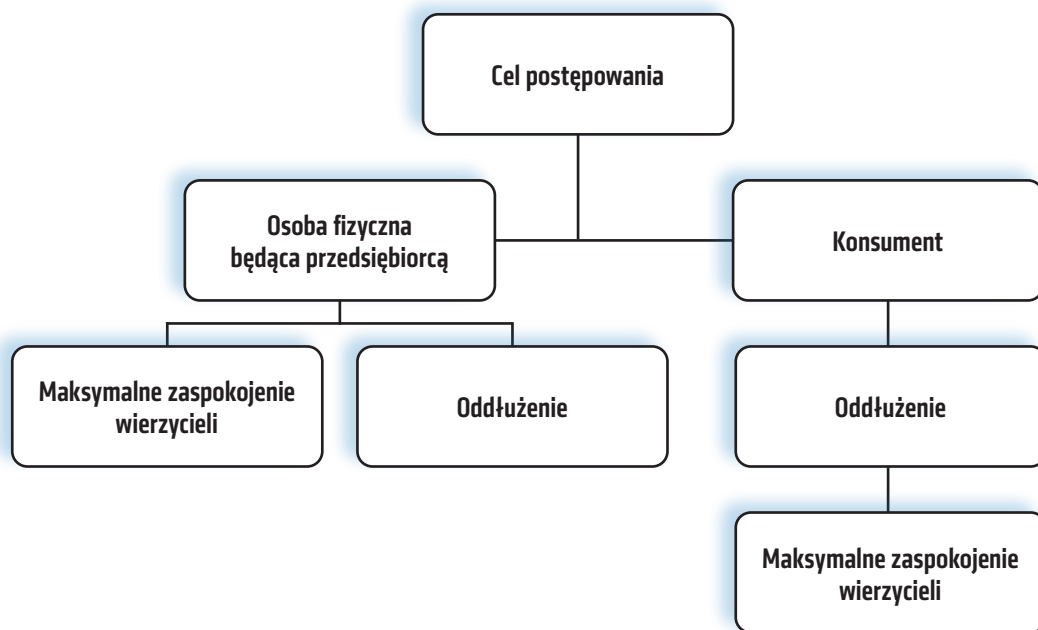
Zrównanie zasad oddłużania osób fizycznych prowadzących i nieprowadzących działalności gospodarczej jest obecnie widoczne również na płaszczyźnie regulacji celu postępowania upadłościowego. W tym zakresie istotna zmiana została wprowadzona z dniem 24 marca 2020 r. ustawą z 30 sierpnia 2019 r. o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe oraz niektórych innych ustaw. Zakres zmiany przedstawia poniższa tabela.

Tabela 2. Porównanie regulacji dotyczącej celu postępowania upadłościowego w okresie do 23 marca 2020 r. i od 24 marca 2020 r.

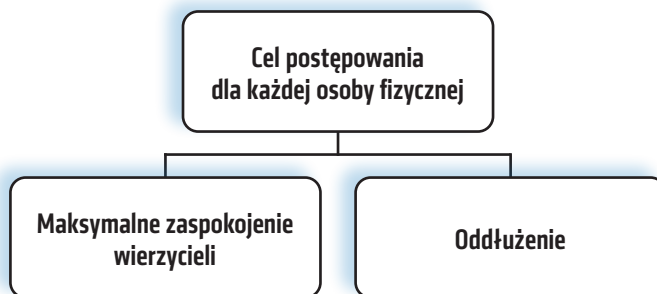
Przed nowelizacją	Po nowelizacji
Art. 2. 1. Postępowanie uregulowane ustawą należy prowadzić tak, aby roszczenia wierzycieli mogły zostać zaspokojone w jak najwyższym stopniu, a jeśli racjonalne względy na to pozwolą – dotychczasowe przedsiębiorstwo dłużnika zostało zachowane. 1a. Postępowanie uregulowane ustawą wobec osób fizycznych, o których mowa w art. 5, należy prowadzić również tak, aby rzeczywisty dłużnik uzyskał możliwość oddłużenia. 2. Postępowanie uregulowane ustawą wobec osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej należy prowadzić tak, aby umożliwić umorzenie zobowiązań upadłego niewykonanych w postępowaniu upadłościowym, a jeśli jest to możliwe – zaspokoić roszczenia wierzycieli w jak najwyższym stopniu.	Art. 2. 1. Postępowanie uregulowane ustawą należy prowadzić tak, aby roszczenia wierzycieli mogły zostać zaspokojone w jak najwyższym stopniu, a jeśli racjonalne względy na to pozwolą – dotychczasowe przedsiębiorstwo dłużnika zostało zachowane. 1a. (uchylony). 2. Postępowanie uregulowane ustawą wobec osób fizycznych należy prowadzić również tak, aby umożliwić umorzenie zobowiązań upadłego niewykonanych w postępowaniu upadłościowym.

Na podstawie analizy zaprezentowanej wyżej zmiany przepisów można zauważyć, że od 24 marca 2020 r., niezależnie od tego, czy upadły jest konsument czy przedsiębiorcą, postępowanie upadłościowe powinno realizować dwa równorzędne cele, tj. maksymalne zaspokojenie wierzycieli oraz oddłużenie upadłego będącego osobą fizyczną. Graficznie przedstawiają to poniższe schematy.

Schemat 1. Gradacja celów postępowania upadłościowego prowadzonego wobec osób fizycznych w okresie do 23 marca 2020 r. (opracowanie własne).

Schemat 2. Gradacja celów postępowania upadłościowego prowadzonego wobec osób fizycznych w okresie od 24 marca 2020 r. (opracowanie własne).

Rozdział II. Analiza danych statystycznych

1. Metodologia badań statystycznych

W ramach analizy danych statystycznych zwrócono się do wszystkich sądów upadłościowych o podanie:

- a) liczby wniosków złożonych w trybie art. 369 ust. 1 prawa upadłościowego w 2015 r., 2016 r., 2017 r., 2018 r., 2019 r., od 1 stycznia 2020 r. do 23 marca 2020 r.; od 24 marca 2020 r. do 31 grudnia 2020 r. oraz od 1 stycznia 2021 r. do 30 czerwca 2021 r., z podaniem w odniesieniu do każdego okresu, w jaki sposób zostały rozpoznane złożone wnioski;
- b) liczby wniosków złożonych w trybie art. 369 ust. 1a prawa upadłościowego w okresie od 24 marca 2020 r. do 31 grudnia 2020 r. oraz od 1 stycznia 2021 r. do 30 czerwca 2021 r., z podaniem w odniesieniu do każdego okresu, w jaki sposób zostały rozpoznane wnioski;
- c) liczby wniosków o ogłoszenie upadłości złożonych przez osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w 2015 r., 2016 r., 2017 r., 2018 r., 2019 r., od 1 stycznia 2020 r. do 23 marca 2020 r., od 24 marca 2020 r. do 31 grudnia 2020 r. oraz od 1 stycznia 2021 r. do 30 czerwca 2021 r., z podaniem w odniesieniu do każdego okresu, w jaki sposób zostały rozpoznane wnioski;
- d) liczby zakończonych postępowań upadłościowych osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w 2015 r., 2016 r., 2017 r., 2018 r., 2019 r., od 1 stycznia 2020 r. do 23 marca 2020 r., od 24 marca 2020 r. do 31 grudnia 2020 r. oraz od 1 stycznia 2021 r. do 30 czerwca 2021 r.

Dane o liczbie wniosków o ogłoszenie upadłości oraz o liczbie zakończonych postępowań upadłościowych osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą były potrzebne po to, aby ocenić, jaka część przedsiębiorców, którzy wnoszą o ogłoszenie upadłości, uzyskuje możliwość oddłużenia po przeprowadzeniu postępowania upadłościowego, a także, jaka część przedsiębiorców, co do których zostało zakończone postępowanie upadłościowe, korzysta z instytucji oddłużenia.

Nie wszystkie sądy udzieliły wnioskowanych informacji. W niektórych odpowiedziach wskazano bowiem, że sąd nie ma możliwości udzielenia żądanych informacji, gdyż na

wygenerowanie takich danych nie pozwala system teleinformatyczny, na którym pracuje sąd. Dotyczyło to sądów, które pracują na systemie Sędzia2. Sądy, które pracują na systemie SAWA (Currenda), z reguły udzielały pełnych informacji.

Należy podkreślić, że uzyskane dane są generowane z repertoriów sądowych. Oznacza to, że liczba wniosków złożonych w trybie art. 369 ust. 1 i ust. 1a p.u. w danym roku nie jest ściśle powiązana z liczbą zakończonych w tym roku postępowań upadłościowych, gdyż w szczególności wnioski składane na początku roku mogły odnosić się do postępowań upadłościowych zakończonych pod koniec roku ubiegłego. W konsekwencji porównanie liczby wniosków o oddłużenie oraz liczby zakończonych postępowań powinno być dokonywane raczej w sposób zbiorczy, tj. dla całego badanego okresu, a nie dla poszczególnych lat.

Należy również zauważyć, że wnioski składane w trybie art. 369 ust. 1 p.u. w 2015 r. są w istocie tożsame z wnioskami składanymi w trybie art. 369 ust. 1a p.u. w okresie po 24 marca 2020 r., gdyż w obu przypadkach przedmiotem wniosku jest żądanie umorzenia zobowiązań upadłego niewykonanych w toku postępowania upadłościowego.

Uzyskane dane nie napawają optymizmem. Jedynie znikoma część osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą uzyskuje oddłużenie po przeprowadzeniu postępowania upadłościowego. Zostanie to przedstawione poniżej, w pierwszej kolejności z uwzględnieniem podziału na poszczególne sądy, a następnie w sposób zbiorczy.

2. Dane statystyczne z poszczególnych sądów

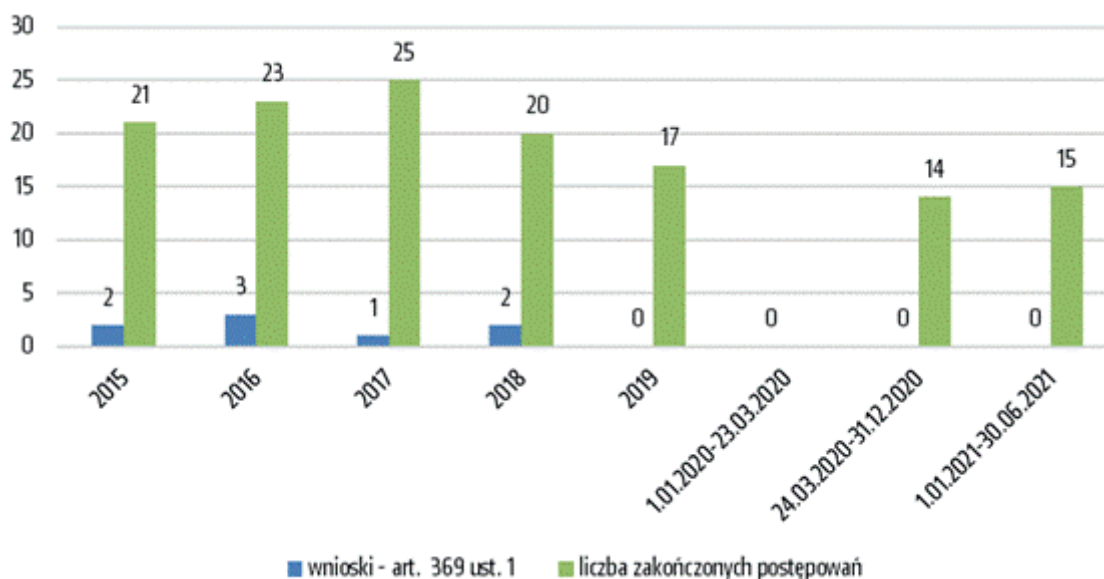
2.1. Białystok

W Sądzie Rejonowym w Białymstoku nie odnotowano żadnego wniosku w trybie art. 369 ust. 1 p.u. ani też żadnego wniosku w trybie art. 369 ust. 1a p.u. W tym okresie zakończono łącznie 16 postępowań osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą.

2.2. Bielsko-Biała

W sądzie upadłościowym w Bielsku-Białej liczba wniosków złożonych w trybie art. 369 ust. 1 i art. 369 ust. 1a p.u. była bardzo niewielka, co obrazuje poniższy wykres.

Wykres 1. Liczba wniosków w trybie art. 369 ust. 1 p.u. w stosunku do liczby zakończonych postępowań upadłościowych, Bielsko-Biała (opracowanie własne).

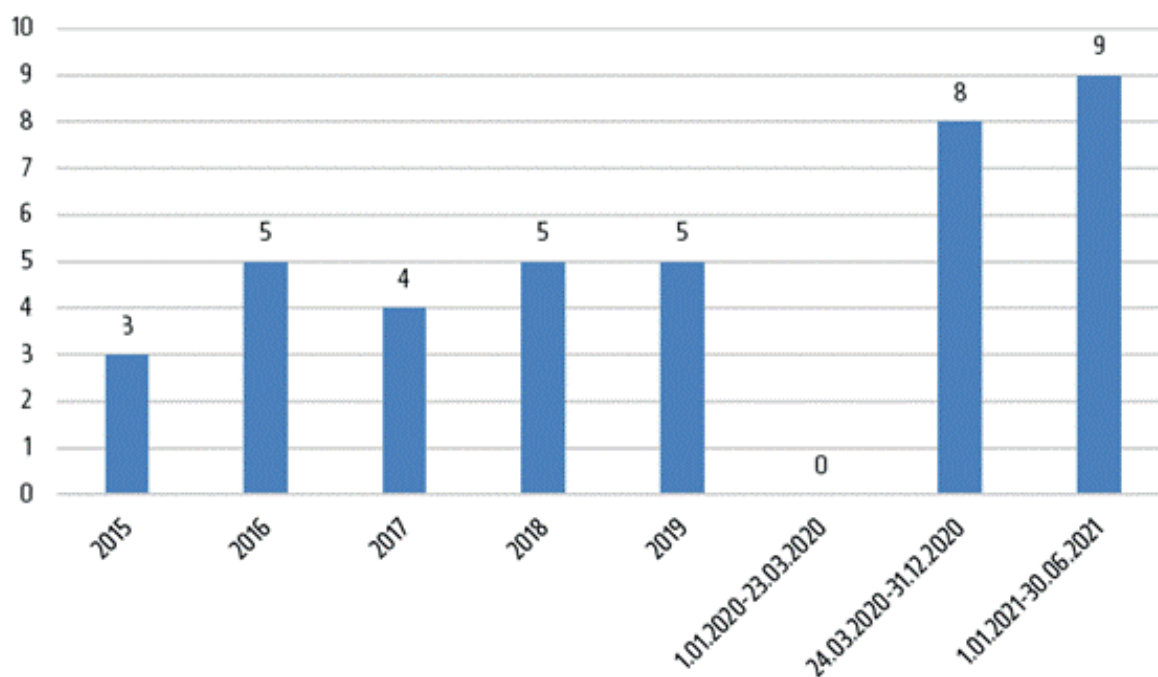
Spośród złożonych wniosków, tylko jeden wniosek (w 2015 r.) został oddalony. W pozostałym zakresie sąd uwzględniał wnioski i ustalał plan spłaty oraz umarzał zobowiązania. Nie złożono żadnego wniosku w trybie art. 369 ust. 1a p.u. Zbiorczo można więc wskazać, że na 418 zakończonych postępowań złożono jedynie 8 wniosków w trybie art. 369 ust. 1 p.u.

2.3. Bydgoszcz

Sąd upadłościowy w Bydgoszczy nie przedstawił danych dotyczących liczby wniosków składanych w trybie art. 369 ust. 1 oraz art. 369 ust. 1a p.u., z uwagi na to, że system repertoryjny,

na którym pracuje ten sąd, nie pozwala na wygenerowanie statystyk w tym zakresie. Liczbę zakończonych postępowań upadłościowych obrazuje poniższy wykres.

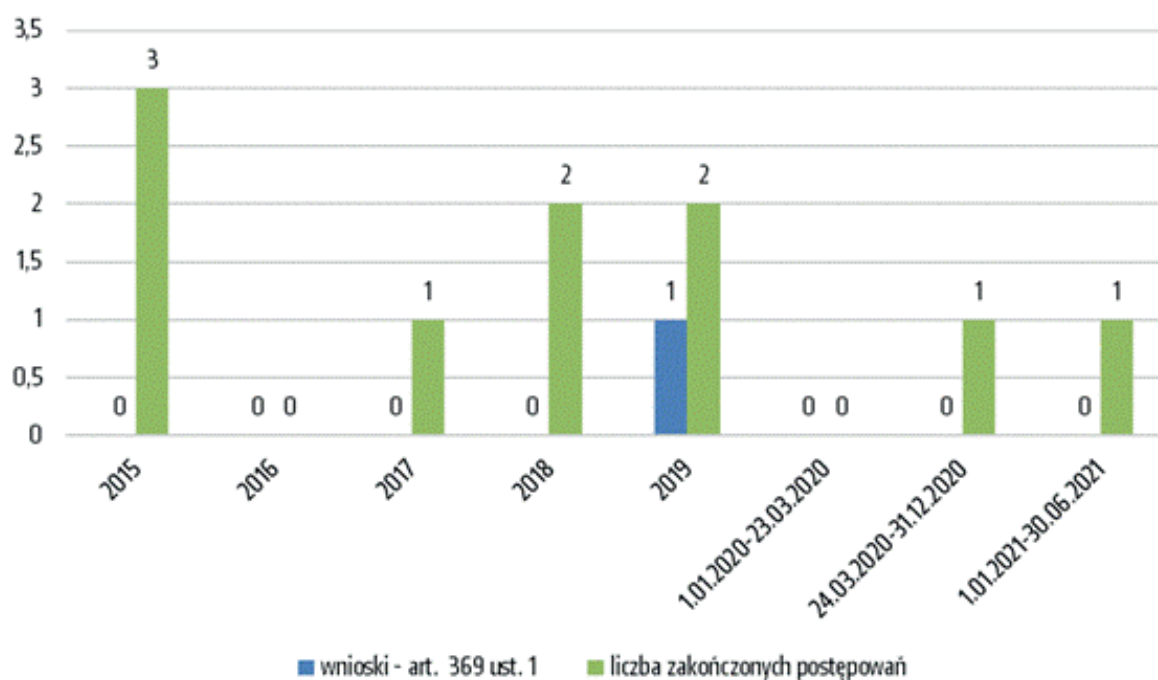
Wykres 2. Liczba zakończonych postępowań upadłościowych, Bydgoszcz (opracowanie własne).

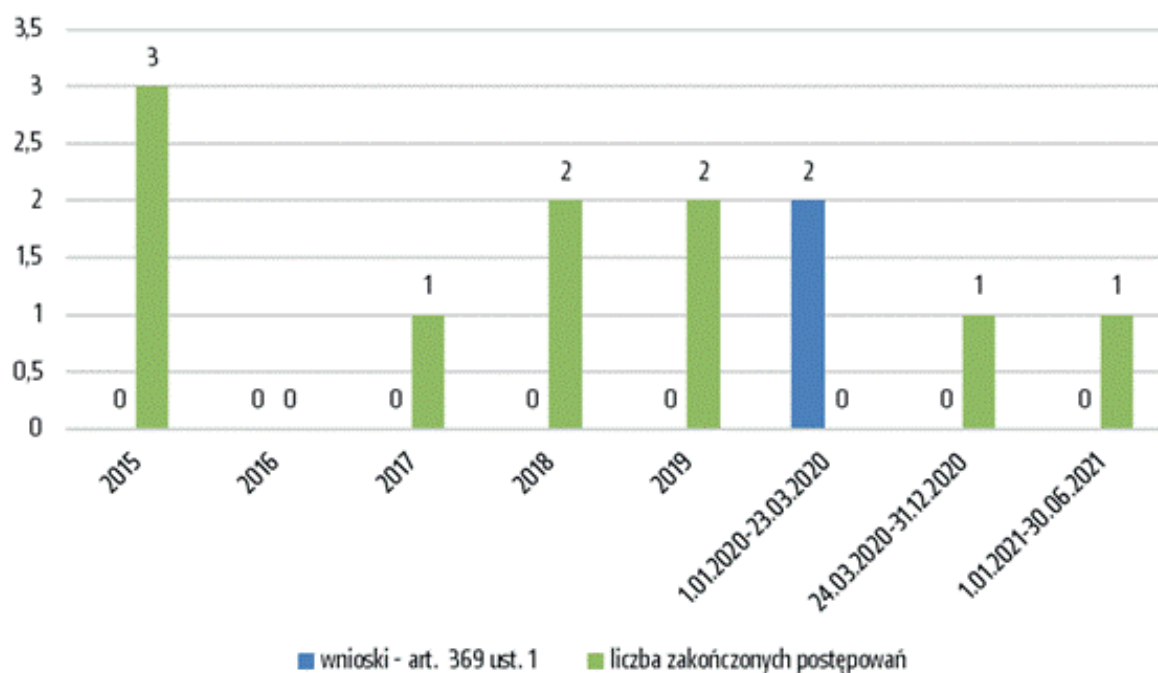
2.4. Elbląg

W Sądzie Rejonowym w Elblągu zarejestrowano jedynie jeden wniosek o ustalenie planu spłaty (2019 r.). W wyniku rozpoznania tego wniosku sąd ustalił plan spłaty. Zarejestrowano również dwa wnioski złożone w trybie art. 369 ust. 1a p.u., z których jeden rozpoznano pozytywnie, tzn. wydano postanowienie o umorzeniu zobowiązań, a drugi oddalono. Oba wnioski zostały złożone w okresie od 24 marca do 31 grudnia 2020 r. Liczba wniosków o oddłużenie w stosunku do liczby zakończonych postępowań upadłościowych osób fizycznych, które nie prowadzą działalności gospodarczej, została przedstawiona w poniższych wykresach.

Wykres 3. Liczba wniosków w trybie art. 369 ust. 1 p.u. w stosunku do liczby zakończonych postępowań upadłościowych, Elbląg (opracowanie własne).

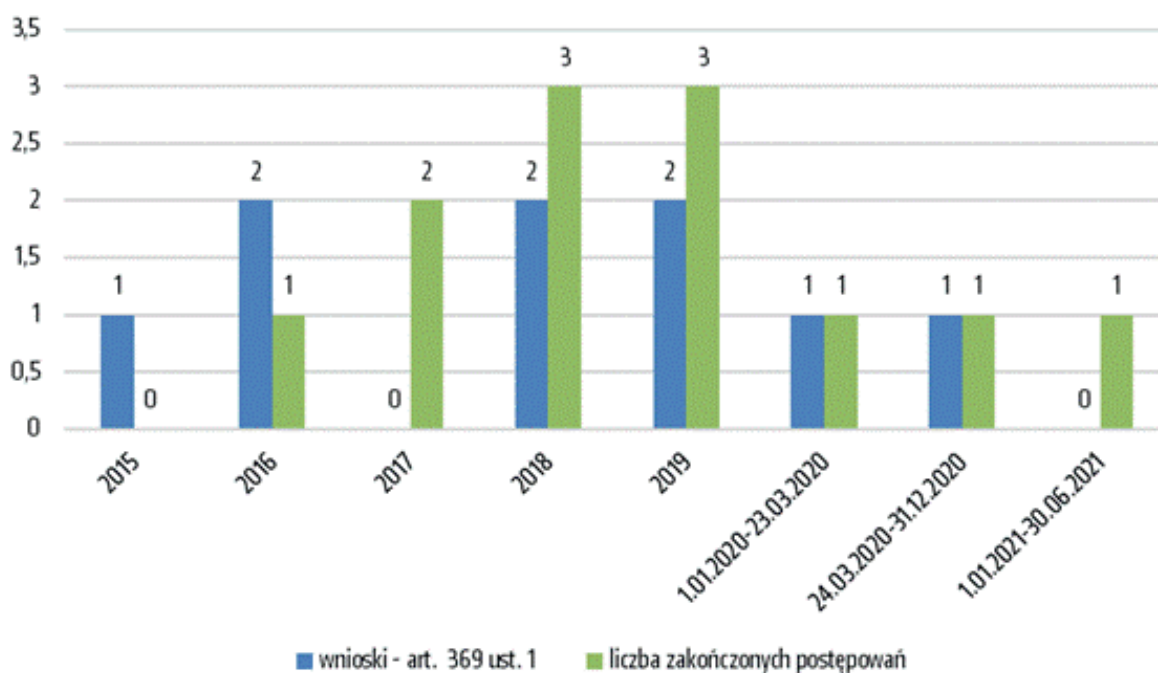
Wykres 4. Liczba wniosków w trybie art. 369 ust. 1a p.u. w stosunku do liczby zakończonych postępowań upadłościowych, Elbląg (opracowanie własne).

2.5. Gliwice

W Sądzie Rejonowym w Gliwicach w okresie od 24 marca 2020 r. nie złożono żadnego wniosku w trybie art. 369 ust. 1a p.u. Liczbę wniosków w trybie art. 369 ust. 1 p.u. w stosunku do liczby zakończonych postępowań przedstawia poniższy wykres.

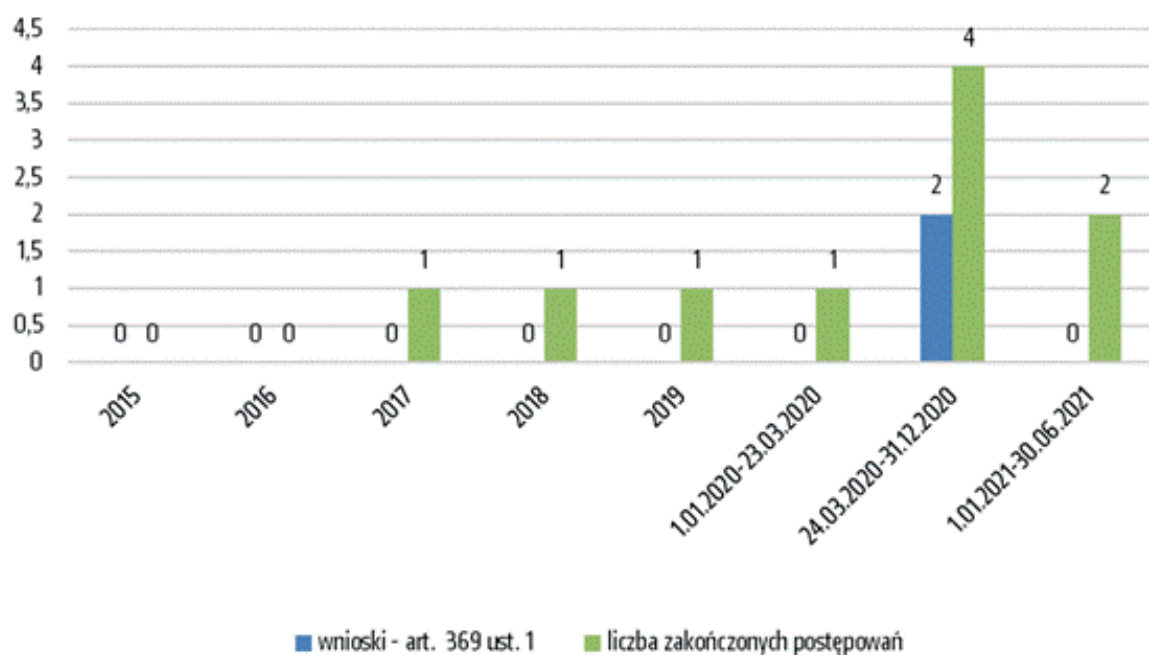
Wykres 5. Liczba wniosków w trybie art. 369 ust. 1 p.u. w stosunku do liczby zakończonych postępowań upadłościowych, Gliwice (opracowanie własne).

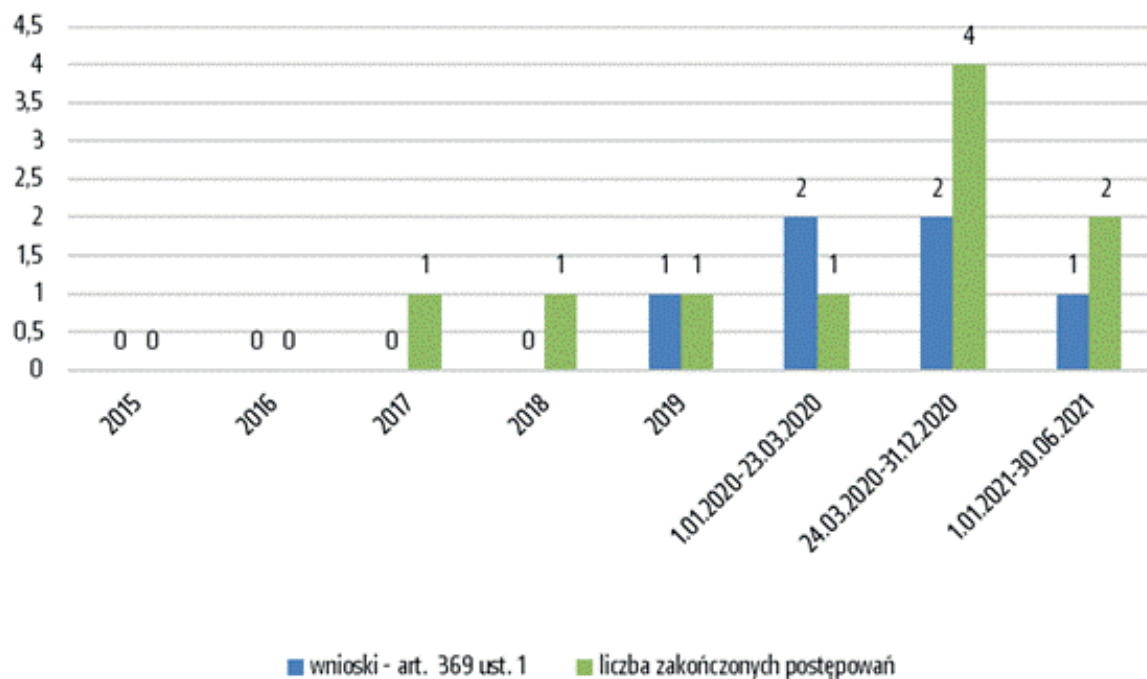
2.6. Katowice

W Sądzie Rejonowym w Katowicach liczba wniosków o oddłużenie w trybie art. 369 ust. 1 p.u. oraz w trybie art. 369 ust. 1a p.u. była znikoma. Liczby wniosków w poszczególnych okresach przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 6. Liczba wniosków w trybie art. 369 ust. 1 p.u. w stosunku do liczby zakończonych postępowań upadłościowych, Katowice (opracowanie własne).

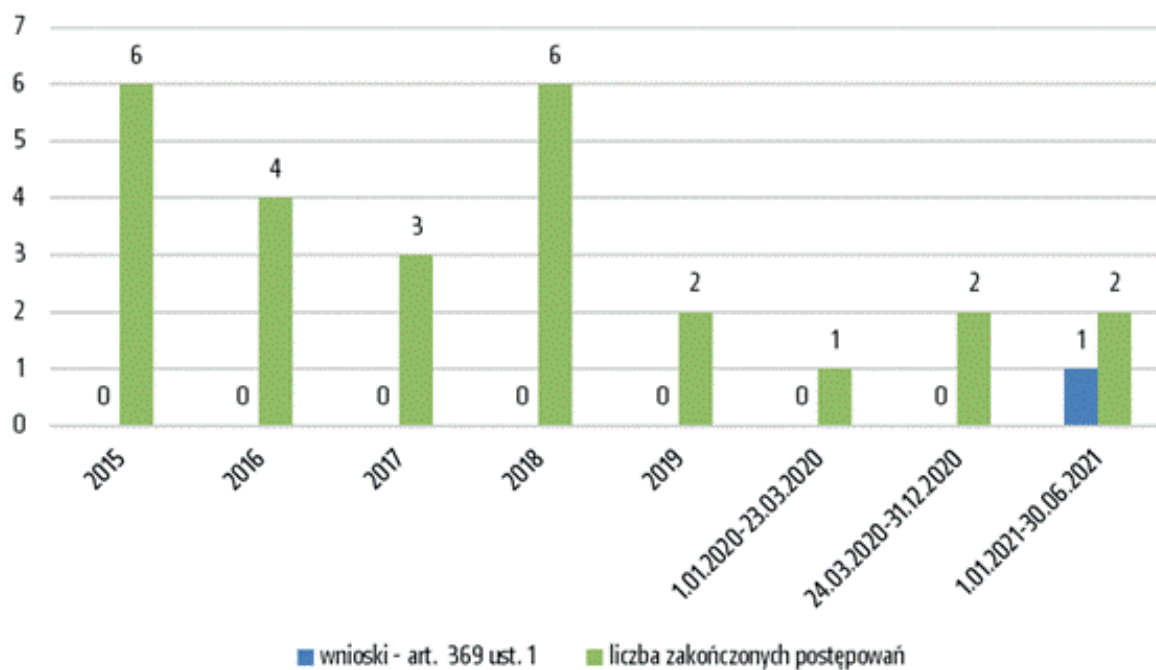
Wykres 7. Liczba wniosków w trybie art. 369 ust. 1a p.u. w stosunku do liczby zakończonych postępowań upadłościowych, Katowice (opracowanie własne).

2.7. Kielce

W sądzie upadłościowym w Kielcach został złożony jeden wniosek w trybie art. 369 ust. 1 p.u., który został rozpoznany pozytywnie. Sąd ustalił plan spłaty. Nie złożono żadnego wniosku w trybie art. 369 ust. 1a p.u. Liczbę wniosków o oddłużenie w stosunku do liczby zakończonych postępowań przedstawia poniższy wykres.

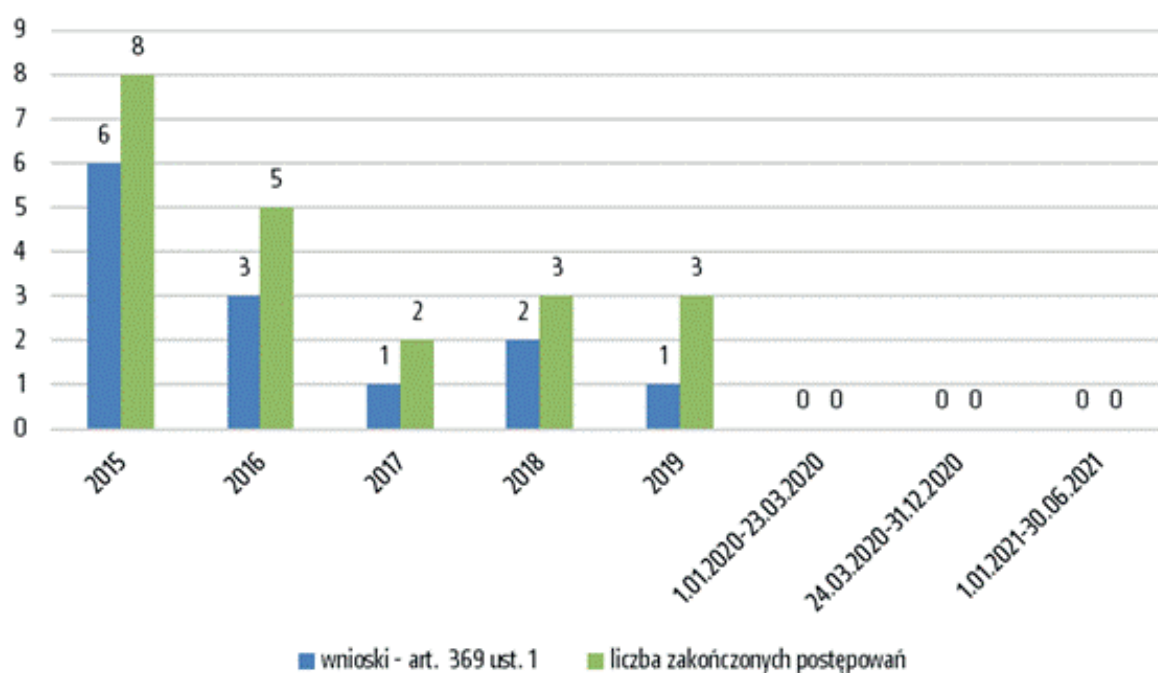
Wykres 8. Liczba wniosków w trybie art. 369 ust. 1 p.u. w stosunku do liczby zakończonych postępowań upadłościowych, Kielce (opracowanie własne).

2.8. Koszalin

W Sądzie Rejonowym w Koszalinie nie wpłynął żaden wniosek w trybie art. 369 ust. 1a p.u. Liczbę wniosków złożonych w trybie art. 369 ust. 1 p.u. obrazuje poniższy wykres.

Wykres 9. Liczba wniosków w trybie art. 369 ust. 1 p.u. w stosunku do liczby zakończonych postępowań upadłościowych, Koszalin (opracowanie własne).

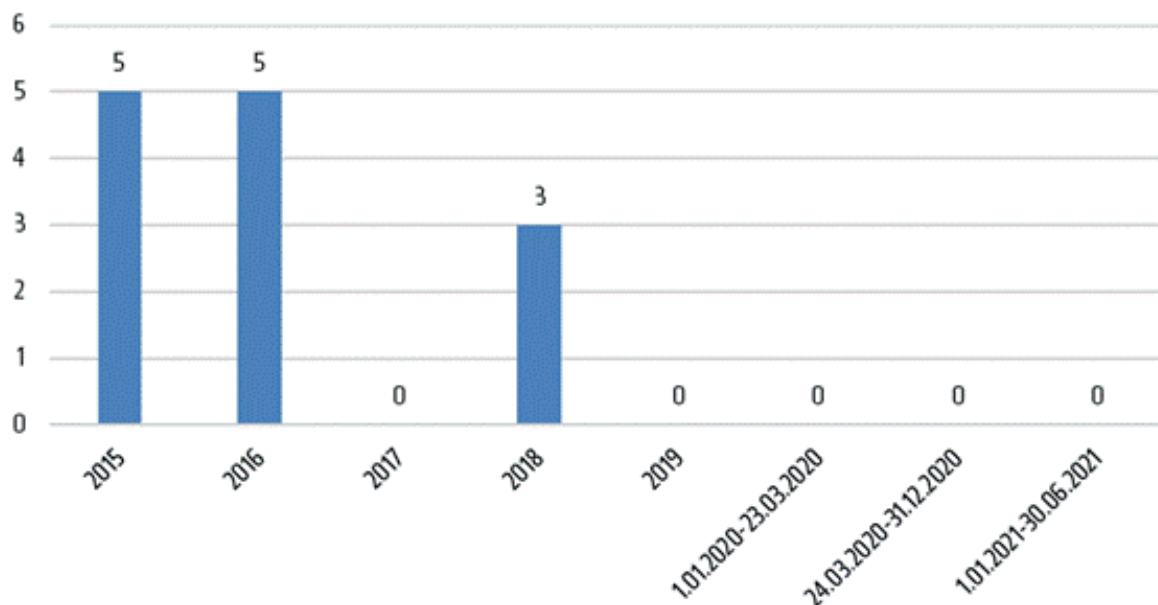

Spośród wniosków złożonych w 2015 r. w pięciu przypadkach umorzono zobowiązania, a w jednym przypadku oddalono wniosek. W 2016 r. w jednym przypadku umorzono zobowiązania, a w dwóch przypadkach ustalono plan spłaty. W 2017 r. w jednym przypadku ustalono plan spłaty. W 2018 r. w dwóch przypadkach ustalono plan spłaty, a w 2019 r. oddalono jedyny złożony wniosek

2.9. Kraków

W sądzie upadłościowym w Krakowie nie złożono ani jednego wniosku w trybie art. 369 ust. 1 p.u. oraz ani jednego wniosku w trybie art. 369 ust. 1a p.u. Liczbę zakończonych postępowań upadłościowych przedstawia poniższy wykres.

Wykres 10. Liczba zakończonych postępowań upadłościowych, Kraków (opracowanie własne).

2.10. Legnica

W Sądzie Rejonowym w Legnicy jedyne wnioski w trybie art. 369 ust. 1 p.u. (trzy) złożono w okresie od 1 stycznia do 30 czerwca 2021 r. W dwóch przypadkach sąd ustalił plan spłaty. Jeden wniosek jest jeszcze nie rozpoznany. Złożono również jeden wniosek w trybie art. 369 ust. 1a p.u. (w okresie od 24 marca 2020 r. do 31 grudnia 2020 r.). Wynika to m.in. z tego, że w analizowanym okresie w Sądzie Rejonowym w Legnicy zakończono bardzo niewiele postępowań upadłościowych przedsiębiorców będących osobami fizycznymi. W 2015 r., 2017 r. oraz 2018 r. nie zakończono żadnego postępowania. W 2016 r., 2019 r. i 2020 r. zakończono po dwa postępowania. W pierwszej połowie 2021 r. zakończono trzy postępowania.

2.11. Lublin

Sąd upadłościowy w Lublinie nie przedstawił danych dotyczących liczby wniosków składanych w trybie art. 369 ust. 1 oraz ust. 1a p.u. z uwagi na to, że system repertoryjny, na którym pracuje ten sąd, nie pozwala na wygenerowanie statystyk w tym zakresie.

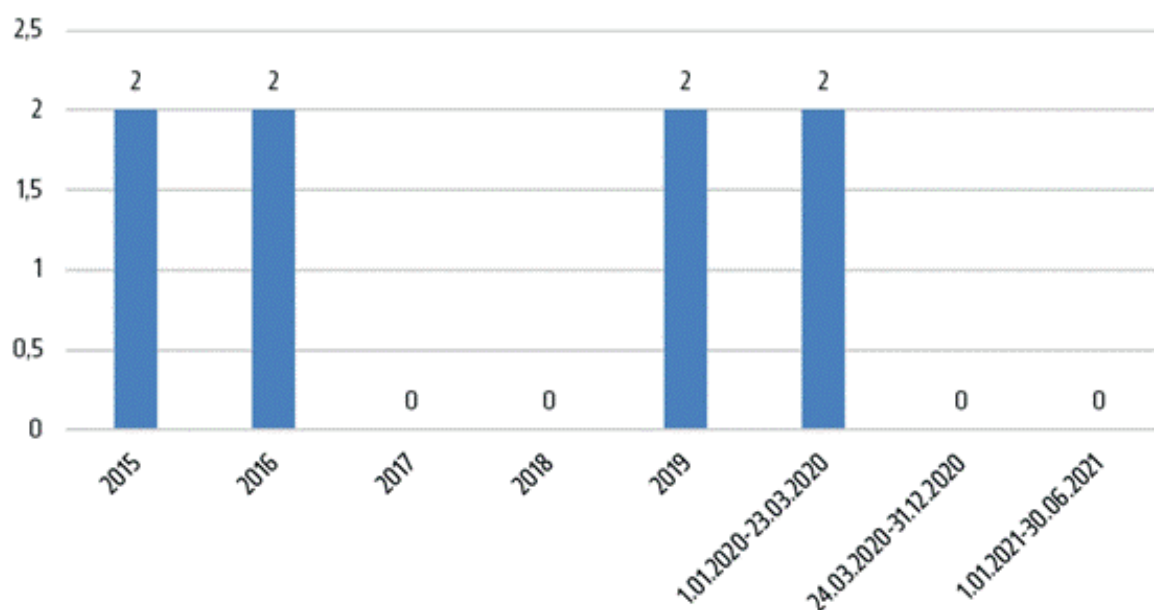
2.12. Łódź

Sąd upadłościowy w Łodzi nie przedstawił danych dotyczących liczby wniosków składanych w trybie art. 369 ust. 1 oraz ust. 1a p.u. z uwagi na to, że system repertoryjny (Sędzia2), na którym pracuje ten sąd, nie pozwala na wygenerowanie statystyk w tym zakresie.

2.13. Radom

W sądzie upadłościowym w Radomiu wpłynął tylko jeden wniosek w trybie art. 396 ust. 1 p.u., który został oddalony (2019 r). Nie wpłynął żaden wniosek w trybie art. 369 ust. 1a p.u. Liczbę zakończonych postępowań w tym sądzie obrazuje poniższy wykres.

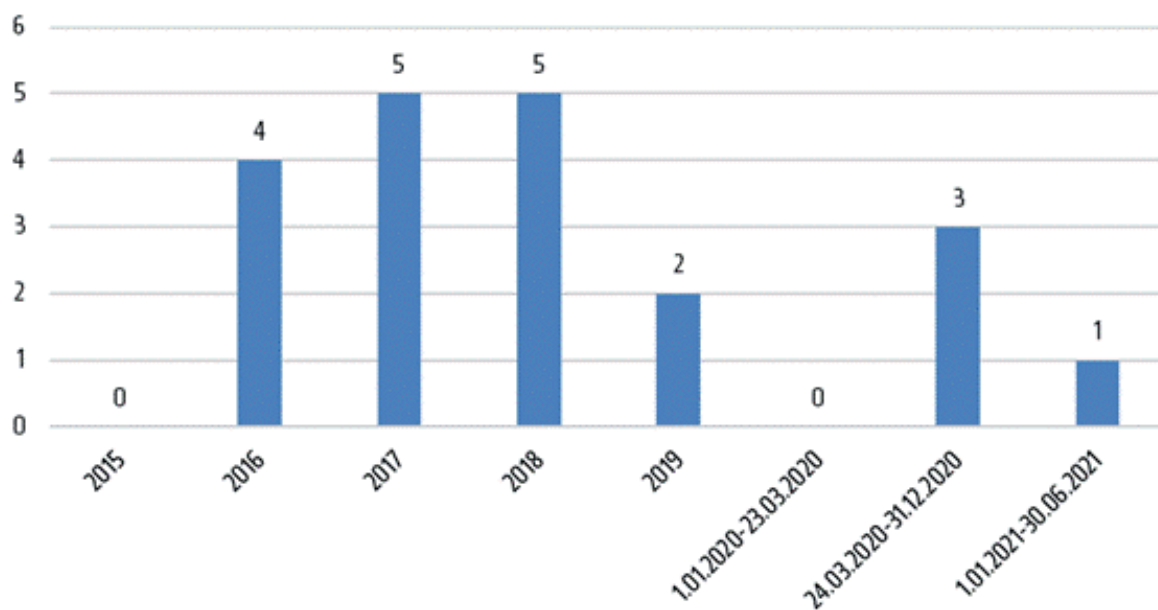
Wykres 11. Liczba zakończonych postępowań upadłościowych, Radom (opracowanie własne).

2.14. Rzeszów

W Sądzie Rejonowym w Rzeszowie nie został złożony żaden wniosek w trybie art. 369 ust. 1a p.u. Złożono łącznie pięć wniosków w trybie art. 369 ust. 1 p.u. (jeden wniosek w 2019 r., dwa wnioski w 2020 r. i dwa wnioski w 2021 r.). Liczbę zakończonych postępowań w tym okresie obrazuje poniższy wykres.

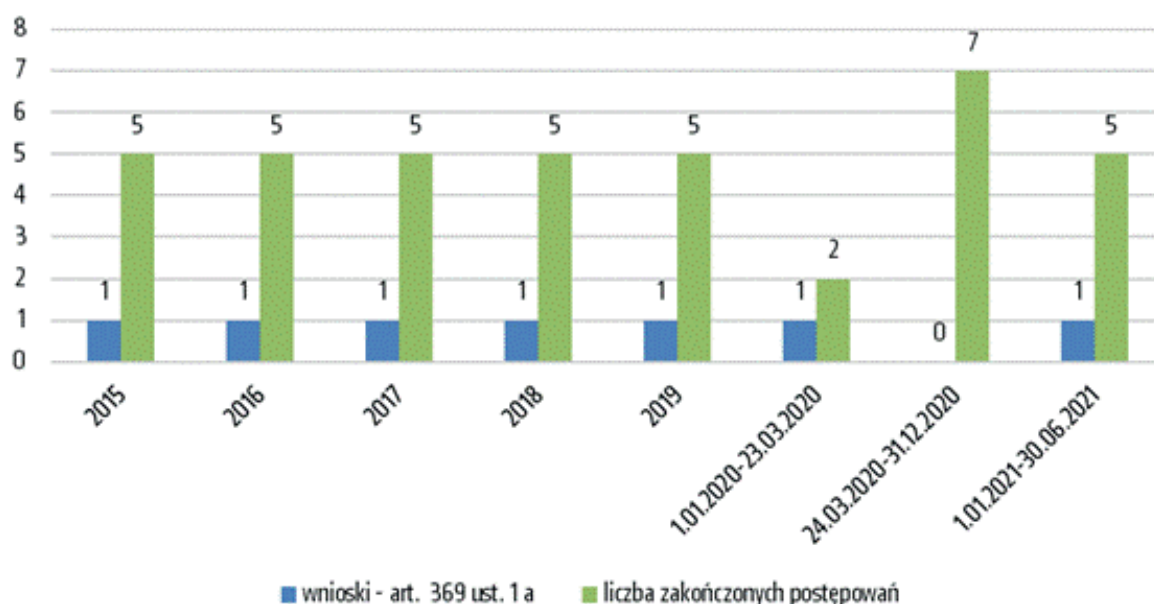
Wykres 12. Liczba wniosków w trybie art. 369 ust. 1 p.u. w stosunku do liczby zakończonych postępowań upadłościowych, Rzeszów (opracowanie własne).

2.15. Wałbrzych

W sądzie upadłościowym w Wałbrzychu w okresie od 24 marca 2020 r. wpłynęło łącznie pięć wniosków w trybie art. 369 ust. 1a p.u. W trzech przypadkach wydano postanowienie o umorzeniu zobowiązań, a w dwóch ustalono plan spłaty. Liczbę wniosków o oddłużenie w stosunku do liczby zakończonych postępowań obrazuje poniższy wykres.

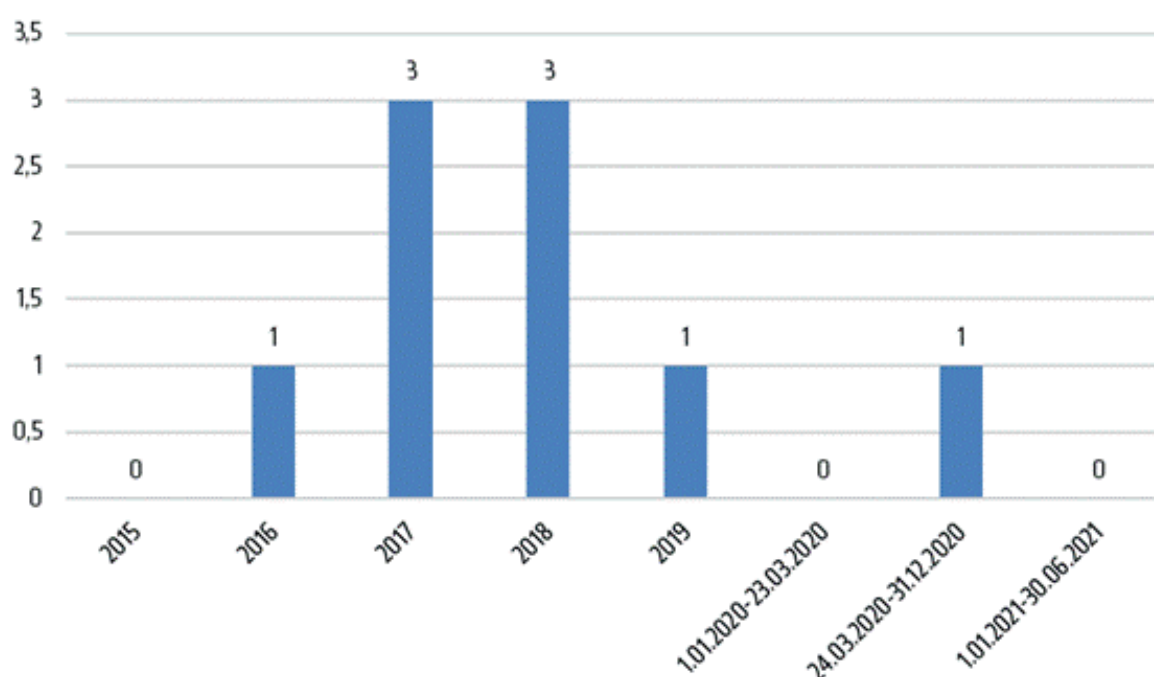
Wykres 13. Liczba wniosków w trybie art. 369 ust. 1 p.u. w stosunku do liczby zakończonych postępowań upadłościowych, Wałbrzych (opracowanie własne).

2.16. Warszawa

W Sądzie Rejonowym dla m.st. Warszawy w Warszawie dane zostały przekazane odrębnie przez Wydział XIX ds. upadłościowych i restrukturyzacyjnych i odrębnie przez Wydział XVIII ds. upadłościowych i restrukturyzacyjnych, jednak z uwagi na to, że odrębne wydziały funkcjonują dopiero od 2019 r., dokonano łącznej prezentacji liczby wniosków o oddłużenie w Sądzie Rejonowym dla m.st. Warszawy w Warszawie (wykres 14).

Wykres 14. Liczba wniosków w trybie art. 369 ust. 1 p.u. w stosunku do liczby zakończonych postępowań upadłościowych, Warszawa (opracowanie własne).

We wszystkich przypadkach sąd ustalił plan spłaty wierzycieli. Żaden wniosek nie został oddalony. W analizowanym okresie nie złożono żadnego wniosku w trybie art. 369 ust. 1a p.u.

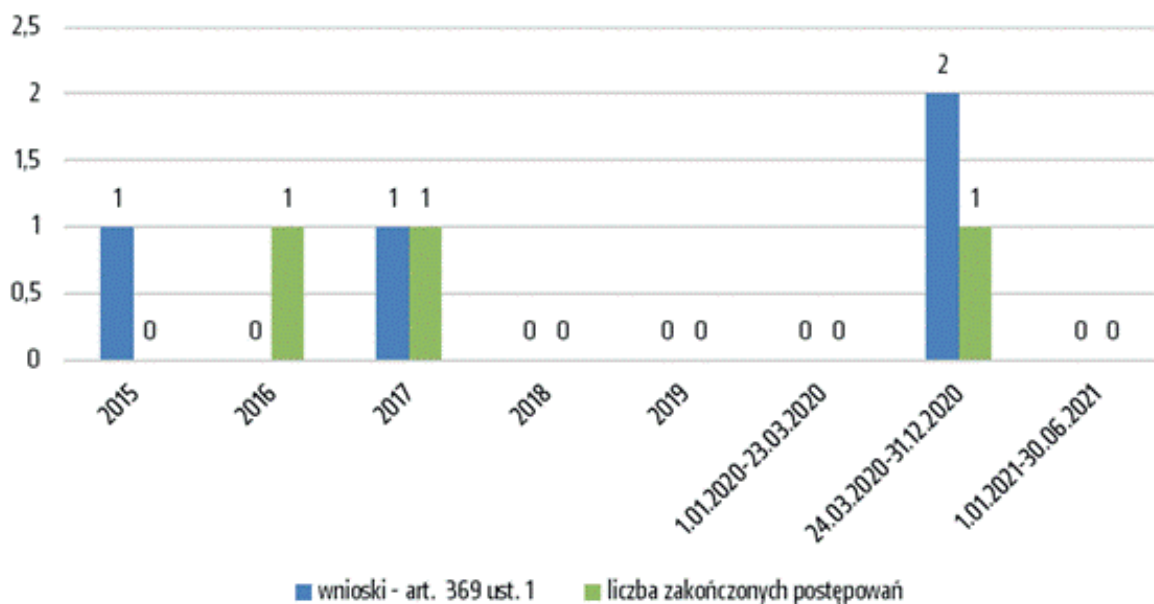
Na powyższym wykresie nie zaprezentowano liczby zakończonych postępowań wobec osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej z uwagi na to, że w latach 2015–2019 w X Wydziale Gospodarczym ds. upadłościowych i naprawczych, który był poprzednikiem Wydziałów XVIII i XIX, nie rejestrowano osobno spraw osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą i nieprowadzących działalności gospodarczej. Wszystkie te sprawy były rejestrowane pod jednym symbolem – b.s.

W Wydziale XIX w 2019 r. zakończono 6 postępowań, w okresie od 1 stycznia 2020 r. do 23 marca 2020 r. zakończono 2 postępowania, w okresie od 23 marca 2020 r. do 31 grudnia 2021 r. zakończono 14 postępowań, a w okresie od 1 stycznia 2021 r. do 30 czerwca 2021 r. zakończono 4 postępowania. Łącznie w tym okresie zakończono 26 postępowań i złożono 2 wnioski w trybie art. 369 ust. 1 p.u. oraz nie złożono żadnego wniosku w trybie art. 369 ust. 1a p.u.

2.17. Zielona Góra

Liczbę wniosków o oddłużenie w Sądzie Rejonowym w Zielonej Górze obrazuje poniższy wykres.

Wykres 15. Liczba wniosków w trybie art. 369 ust. 1 p.u. w stosunku do liczby zakończonych postępowań upadłościowych, Bielsko-Biała (opracowanie własne).

Wszystkie wnioski złożone w trybie art. 369 ust. 1 p.u. zostały oddalone, z wyjątkiem jednej sprawy, w której umorzono postępowanie.

W badanym okresie złożono tylko jeden wniosek w trybie art. 369 ust. 1a p.u., który został oddalony.

3. Zbiorcza analiza danych statystycznych

W ramach zbiorczej analizy punktem wyjścia uczyniono liczbę wniosków o ogłoszenie upadłości złożonych w sądach, które przedstawiły zarówno informacje na temat liczby wniosków o oddłużenie w trybie art. 369 ust. 1 oraz ust. 1a p.u., jak i dane dotyczące zakończonych postępowań upadłościowych, liczby wniosków o ogłoszenie upadłości oraz sposobów ich rozpoznania (Białystok, Bielsko-Biała, Elbląg, Gliwice, Katowice, Kielce, Koszalin, Kraków, Legnica, Radom, Rzeszów, Wałbrzych, Zielona Góra). Dokonane poniżej porównanie ma pokazać, czy i na ile przewidziane w przepisach Prawa upadłościowego sposoby oddłużenia upadłego przedsiębiorcy będącego osobą fizyczną są skutecznym instrumentem eliminowania niewypłacalności przedsiębiorcy po zakończeniu postępowania upadłościowego.

Liczbę wniosków o ogłoszenie upadłości oraz sposobów ich rozpoznania we wskazanych wyżej 13 sądach (Białystok, Bielsko-Biała, Elbląg, Gliwice, Katowice, Kielce, Koszalin, Kraków, Legnica, Radom, Rzeszów, Wałbrzych, Zielona Góra) obrazuje poniższa tabela.

Tabela 1. Liczba wniosków o ogłoszenie upadłości z rozbiem na poszczególne sposoby rozpoznania wniosku

Liczba wniosków	Ogłoszenie	Oddalenie	Zwrot	Połączenie	Umorzenie	Odrzucenie	Inne	Przekazanie
1958	490	629	590	29	108	12	41	21
100%	25%	32%	30%	1%	6%	1%	2%	1%

Powyższe dane prowadzą do następujących wstępnych wniosków:

- a) jedynie 1/4 wniosków o ogłoszenie upadłości osoby fizycznej prowadzącej działalność gospodarczą jest uwzględniana. To jest bardzo niski wskaźnik, który napawa niepokojem co do rzeczywistej przydatności i skuteczności rozwiązań przewidzianych prawem upadłościowym dla eliminowania zjawiska niewypłacalności osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą;
- b) 30% wniosków o ogłoszenie upadłości osoby fizycznej prowadzącej działalność gospodarczą jest zwracanych. Jest to zdecydowanie zbyt duży wskaźnik, który niewątpliwie świadczy jedynie o tym, że wymogi formalne wniosku o ogłoszenie upadłości osoby fizycznej, która nie prowadzi działalności gospodarczej, są zbyt skomplikowane. Wydaje się, że ta kwestia wymagałaby dalszych pogłębionych badań, które pozwoliłyby na zidentyfikowanie dysfunkcji przepisów regulujących wymogi formalne wniosku o ogłoszenie upadłości. Celowe byłoby również dokonanie analizy statystycznej postępowań w przedmiocie ogłoszenia upadłości po upływie roku od rozpoczęcia funkcjonowania systemu teleinformatycznego obsługującego postępowania upadłościowe i restrukturyzacyjne (co jest przewidziane na 1 grudnia 2021 r.). Być może system teleinformatyczny, który pozwala na składanie wniosków na dedykowanych formularzach, znacznie ograniczy liczbę braków formalnych oraz liczbę zwracanych wniosków.

W analizowanym okresie w omawianych 13 sądach zakończono 283 postępowania upadłościowe osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Złożono 69 wniosków w trybie art. 369 ust. 1 p.u., z czego 10 wniosków złożono w 2015 r. Oznacza to, że złożono 10 wniosków o umorzenie zobowiązań (bez planu spłaty) oraz 59 wniosków o ustalenie planu spłaty. W okresie od 24 marca 2020 r. złożono 15 wniosków w trybie art. 369 ust. 1a p.u. Łącznie złożono więc 84 wnioski o zastosowanie instytucji oddłużenia przedsiębiorcy będącego osobą fizyczną. Oznacza to, że takie wnioski dotyczyły jedynie 30% zakończonych postępowań upadłościowych i nieco ponad 17% postępowań, w których ogłoszono upadłość.

Jeszcze gorzej wyglądają odniesienia co do liczby złożonych wniosków o ogłoszenie upadłości, gdyż przedsiębiorcy, którzy uzyskali oddłużenie w trybie art. 369 ust. 1 p.u. oraz w trybie art. 369 ust. 1a p.u., stanowią jedynie 4,30% przedsiębiorców, którzy poszukiwali przed sądem ochrony przed niewypłacalnością. Należy w tym miejscu jeszcze raz podkreślić, że są to zbiorcze dane z określonego okresu i wszystkie odnoszą się do zdarzeń, które miały miejsce w badanym okresie. W konsekwencji nie oznacza to, że spośród wszystkich wszczętych w tym okresie postępowań upadłościowych jedynie w 17% spraw przedsiębiorcy uzyskali oddłużenie. Po pierwsze, postępowania, w których zostały złożone wnioski o oddłużenie, pochodziły niekiedy spoza badanego okresu (np. z 2014 r.), a po drugie, w przypadku postępowań, które zostały zakończone w badanym okresie, mógł jeszcze nie upłynąć termin do złożenia wniosku. Podane dane statystyczne z uwagi na to, że dotyczą dość długiego okresu, mogą jednak obrazować pewną tendencję i ogólną, niewielką skuteczność przepisów o oddłużeniu przedsiębiorców.

Nie dokonywano porównania liczby wniosków złożonych w okresie od 24 marca 2020 r. w trybie art. 369 ust. 1a p.u. w stosunku do liczby zakończonych w tym czasie postępowań, gdyż – jak wskazano na wstępie – zdecydowana większość postępowań, które w tym okresie zostały zakończone, to postępowania prowadzone według przepisów w brzmieniu przed nowelizacją, tj. przepisów, które nie przewidywały wniosku w trybie art. 369 ust. 1a p.u.

Nie dokonano również analizy statystycznej sposobów rozpoznania wniosków o umorzenie zobowiązań w trybie art. 369 ust. 1a p.u. Z uwagi na to, że w ciągu 15 miesięcy (od 24 marca 2020 r. do 30 czerwca 2021 r.) w całym kraju złożono jedynie 15 takich wniosków, należy uznać, że nie jest to reprezentatywna próba badawcza, która pozwoliłaby na wyciągnięcie miarodajnych wniosków. Przy omawianiu danych dotyczących poszczególnych sądów wskazano, w jaki sposób sądy rozpoznawały wnioski. Co ciekawe, w niektórych przypadkach rozpoznając wniosek o umorzenie zobowiązań złożony w trybie art. 369 ust. 1a p.u., sąd ustalał plan spłaty (np. Sąd Rejonowy w Wałbrzychu na pięć złożonych wniosków w trzech przypadkach umorzył zobowiązania, a w dwóch przypadkach ustalił plan spłaty). Praktykę taką należy ocenić pozytywnie. Pokazuje ona, że sąd świadomie dobiera sposób oddłużenia (plan spłaty albo umorzenie zobowiązań bez planu spłaty) do sytuacji upadłego.

Zakończenie

Wprowadzenie regulacji art. 369 ust. 1a p.u. należy ocenić zdecydowanie pozytywnie. Jest to powrót do stanu prawnego, który obowiązywał do 1 stycznia 2016 r., oraz zrównanie sytuacji osób fizycznych niezależnie od tego, czy w momencie ogłaszania upadłości osoby te prowadziły, czy też nie prowadziły działalności gospodarczej. Natomiast działanie tej regulacji w praktyce należy ocenić negatywnie, gdyż stosunkowo niewielka liczba przedsiębiorców korzysta z możliwości umorzenia zobowiązań niewykonanych w toku postępowania upadłościowego.

Powyższa teza wynika z oceny aksjologicznych podstaw regulacji art. 369 ust. 1a p.u. Aksjologia prawa zajmuje się badaniem zależności pomiędzy wartościami społecznymi a systemem prawnym. Stąd też analiza aksjologicznych podstaw umorzenia zobowiązań niezaspokojonych w postępowaniu upadłościowym polega w pierwszej kolejności na rozważeniu wartości społecznych, które stanowiły podstawę przyjętych rozwiązań normatywnych, a więc wartości determinujących kształt prawa. W dalszych analizach należy zauważyć, że w następstwie stosowania prawa pojawiają się określone wartości społeczne, które aksjologia nazywa wartościami prawnie zdeterminowanymi. W systemie idealnym wartości społeczne, które stały się determinantą określonego kształtu rozwiązań prawnych, powinny być realizowane w procesie stosowania tych rozwiązań. Można wówczas powiedzieć, że prawo jest skuteczne. W rzeczywistości skuteczność nigdy nie jest pełna, gdyż stosowanie prawa powoduje odchylenia od zakładanego wzorca, które mogą wynikać z różnych względów. Po pierwsze, np. z wadliwych rozwiązań istniejącej regulacji. Po drugie, z relacji wartościujących zachodzących po stronie podmiotów stosujących prawo, które mogą być odmienne od relacji wartościujących podmiotów stanowiących prawo³⁶. Rozbieżności relacji wartościujących tych, którzy prawo tworzą i tych, którzy je stosują, nieodmiennie wpłynie na rozbieżność pomiędzy wartościami determinującymi kształt prawa a wartościami prawnie zdeterminowanymi³⁷.

³⁶ Tak, A. Hrycaj, *Aksjologiczne podstawy umorzenia zobowiązań upadłego, będącego osobą fizyczną nieprowadzącą działalności gospodarczej*, [w:] *Zadłużenie i niewypłacalność dłużnika. Wybrane aspekty postępowania zabezpieczającego, egzekucyjnego, restrukturyzacyjnego i upadłościowego w polskim systemie prawnym*, red. I. Gil, A. Góra-Błaszczkowska, K. Flaga-Gieruszyńska, Sopot 2018, s. 286.

³⁷ Według Lona Luvois Fullera, amerykańskiego filozofa prawa, przedstawiciela aksjologizmu – prawo ma charakter celowy. Jego celem jest podporządkowanie ludzkiego zachowania określonym ogólnym regułom

Przedmiotem dociekań badawczych w zakresie oddłużenia osób fizycznych będących przedsiębiorcami przez umorzenie zobowiązań niezaspokojonych w postępowaniu upadłościowym powinny być następujące kwestie:

- jakie wartości stanowiły podstawę przyjęcia określonej regulacji normatywnej, tj. art. 369 ust. 1a p.u.;
- w jakim zakresie w procesie stosowania prawa wartości te są realizowane;
- jaki jest zakres odchylenia od wzorca, czyli jaki jest zakres rozbieżności.

Badania te mają istotne znaczenie nie tylko dla wiedzy o oddłużeniu przedsiębiorców, ale również dla projektowanych działań legislacyjnych oraz dla praktyki orzeczniczej. Aksjologia prawa nie jest co prawda nauką stosowaną, ale przecież zawsze rezultaty badań naukowych powinny być użyteczne praktycznie³⁸. Z jednej strony dla ustawodawcy istotna jest analiza, czy społeczne wartości determinujące kształt stanowionego prawa odpowiadają wartościom prawnie zdeterminowanym, a więc pojawiającym się w następstwie stosowania określonej regulacji normatywnej. Jeżeli nie, to jaka jest przyczyna takiego stanu rzeczy. Z drugiej strony, z punktu widzenia praktyka stosującego prawo istotne jest zidentyfikowanie wartości determinujących kształt stosowanego prawa w celu właściwego wyinterpretowania z przepisów normy prawnej. Prawo ma charakter aksjologiczny, gdyż służy ochronie, realizacji i pomnażaniu wartości, które ustawodawca uznaje za godne ochrony³⁹. Stosowanie prawa nie może tych wartości lekceważyć.

Rozważając, jakie wartości legły u podstaw przyjętych regulacji oddłużenia przedsiębiorców będących osobami fizycznymi, w tym również regulacji dotyczących umorzenia zobowiązań niezaspokojonych w toku postępowania upadłościowego, trzeba najpierw podjąć próbę określenia pojęcia „wartość”. Na podstawie orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego można wskazać, że wartość to „to, co cenne”, „to, co dostarcza przyjemności”, „to, co zgodne z naturą tego, kto wartościuje”, „to, czego chcemy, a więc przedmiot naszego dążenia, pożądania, cel”, „to, czego pożądamy pożądać”, „to, co zaspokaja jakieś potrzeby, zainteresowania”, „to, co powinno być”⁴⁰. W procesie stanowienia prawa dokonuje się wyboru, które spośród różnych wartości mają być realizowane. Konieczność wyboru wynika z faktu, że w określonych porządkach społecznych są uznawane wartości, których łączne realizowanie w pewnych okolicznościach jest niemożliwe. Należy jednak podkreślić, że jest to proces wyboru, a nie eliminacji jednych wartości na rzecz innych. Zrozumienie procesu wyboru jest istotne dla

postępowania, a wszelkie stanowienie i stosowanie prawa zmierza do osiągnięcia zawartych w prawie wartości. Z celowości prawa wynika powinność dążenia do zachowania równania $W_1=W_2$. Ta powinność obciąża zarówno podmioty, które stanowią prawo, jak i podmioty, które prawo stosują.

³⁸ A. Kociołek-Pęksa, *Aksjologia prawa*, [w:] *Leksykon socjologii prawa*, red. A. Kociołek-Pęksa, M. Stępień, Warszawa 2013, s. 1.

³⁹ Z. Ziemiński, *Wstęp do aksjologii dla prawników*, Warszawa 1990, s. 162–170, 187–196; R. Sarkowicz, J. Stelmach, *Teoria prawa*, Kraków 2001, s. 184.

⁴⁰ M. Kordela, *Zarys typologii uzasadnień aksjologicznych w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, Bydgoszcz–Poznań 2001, s. 25.

zrozumienia aksjologicznych podstaw oddłużenia, gdyż nie zakłada odrzucenia określonych wartości, ale opiera się na założeniu, że w danych warunkach dokonuje się wyboru jednej z konkurencyjnych wartości, zakładając, że o ile to będzie możliwe, bez uszczerbku dla pierwszej wartości należy realizować również drugą wartość.

Gustaw Radbruch⁴¹ przyjął, że istnieją trzy podstawowe wartości, między którymi każdy konkretny system prawny utrzymuje względną równowagę: bezpieczeństwo prawne, sprawiedliwość i celowość. Pominięcie którejś z tych wartości w określonym stopniu powoduje, że nie mamy do czynienia z prawem.

Odnosząc radbruchowską triadę wartości do aksjologii oddłużenia przedsiębiorców, należy rozważyć, najpierw ogólnie, bez odwołania do treści konkretnego aktu prawnego, jakie konkurencyjne wartości mogą leżeć u podstaw określonych rozwiązań normatywnych. Podmiotem oddłużenia jest człowiek zadłużony. Z określenia „zadłużony” wynikają dwa wnioski: taki, który zaciągnął zobowiązanie, a jednocześnie taki, który tego zobowiązania nie jest w stanie spłacić. W odniesieniu do zobowiązania pierwszą wartością, która się nieodmiennie nasuwa, jest rzymskie *pacta sunt servanda*. Odnosząc to do koncepcji Radbrucha, możemy powiedzieć, że wartością jest wykonywanie zaciągniętych zobowiązań, gdyż gwarantuje to bezpieczeństwo prawne. Niemniej jednak w przypadku upadłości osoby fizycznej, niezależnie czy jest to osoba, która prowadziła działalność gospodarczą, czy też takiej działalności nie prowadziła, mamy do czynienia z człowiekiem, który nie jest w stanie spełnić zaciągniętego zobowiązania. Pojawia się więc wątpliwość, czy rzeczywiście ściśle trzymanie się zasady, że umów należy dotrzymywać, faktycznie gwarantuje bezpieczeństwo prawne.

Pojęcie „bezpieczeństwo prawne”, jako wartość społeczna, można rozważać w kontekście ogólnym i indywidualnym. Zagwarantowanie bezpieczeństwa prawnego jednostce sprzeczne jest do przyjęcia regulacji, które pozwolą na przewidywanie swojej sytuacji prawnej i zagwarantują jej stabilność. Bezpieczeństwo prawne społeczeństwa i państwa wymaga prawa, które będzie skłaniało jednostki do podejmowania decyzji pożądaných z punktu widzenia interesu ogółu. Proces decyzyjny jednostki jest procesem skomplikowanym i wieloprzyczynowym. Niemniej jednak można założyć, że podstawową determinantą tego procesu jest dążenie do osiągnięcia maksymalnej korzyści możliwej do osiągnięcia w określonych warunkach. Dla osoby wypłacalnej maksymalną korzyścią będzie wykonanie zaciągniętego zobowiązania, gdyż osoba ta w ten sposób uniknie trudności, które niesie za sobą niewykonanie zobowiązania (postępowanie egzekucyjne, świadomość bycia dłużnikiem, ostracyzm społeczny). Jednakże dla osoby nadmiernie zadłużonej, która nie jest w stanie wykonać zobowiązania, korzyścią samą w sobie staje się unikanie wskazanych wyżej trudności. Prowadzi to do unikania postępowania egzekucyjnego, zaciągania kolejnych zobowiązań, ukrywania

⁴¹ Twórca słynnej formuły Radbrucha, zgodnie z którą, jeśli norma prawna w drastyczny sposób łamie podstawowe normy moralne, to nie obowiązuje (G. Radbruch, *Ustawowe bezprawie i ponadustawowe prawo*, [w:] *Zarys filozofii prawa*, red. M. Szyszkowska, Białystok, 2000, s. 256–266.

majątku. Utrzymywanie osób niewypłacalnych w stanie permanentnego zadłużenia nie gwarantuje bezpieczeństwa prawnego społeczeństwa. Wśród konkurencyjnych wartości pojawia się więc bezpieczeństwo prawne w dwóch aspektach – bezpieczeństwa prawnego jednostek oraz bezpieczeństwa prawnego społeczeństwa. W takiej sytuacji przyjęcie regulacji, które po spełnieniu określonych warunków umożliwią osobie nadmiernie zadłużonej umorzenie jej zobowiązań, jest wyrazem dążenia do zapewnienia bezpieczeństwa prawnego społeczeństwa⁴².

Kolejną wartością zaliczaną do podstawowych wartości prawa jest sprawiedliwość. Pojęcie to odnosi się do sprawiedliwości społecznej, wolności jednostki, solidarności społecznej. Należy więc zauważyć, że wartością, na której oparte jest społeczeństwo sprawiedliwe, jest przyrodzona godność człowieka. Zgodnie z art. 30 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej: „Przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela. Jest ona nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych”. Solidaryzm społeczny nie pozwala więc na akceptowanie społecznego i ekonomicznego wykluczenia człowieka i naruszanie jego przyrodzonej i niezbywalnej godności przez życie w skrajnym niedostatku z powodu nadmiernego zadłużenia.

W konsekwencji, w społeczeństwie demokratycznym wspólnym interesem ustawodawcy i podmiotów stosujących prawo powinno być dążenie do zapewnienia skuteczności prawa. Skuteczność prawa w zakresie oddłużenia przedsiębiorców zakłada realizowanie w procesie stosowania prawa w pierwszej kolejności zasady bezpieczeństwa prawnego w ujęciu globalnym oraz zasady sprawiedliwości obejmującej zasadę solidarności społecznej. Skuteczność prawa wymaga również zadbania o zasadę bezpieczeństwa prawnego w znaczeniu indywidualnym, przez odpowiednie wyważenie interesów upadłego i wierzycieli oraz takie określenie warunków oddłużenia, które wzbudzi w wierzycielach przekonanie, że naruszenie ich interesów miało uzasadnione podstawy i zostało niejako okupione poświęceniem dłużnika. Realizowanie tych wartości powinno być uzewnętrzniane w uzasadnieniach rozstrzygnięć sądów.

Odnosząc powyższe rozważania do badanego zagadnienia, tzn. do regulacji przewidującej umorzenie zobowiązań upadłego niewykonanych w toku postępowania upadłościowego, należy zauważyć, że regulacja art. 369 ust. 1a p.u. realizuje zasady sprawiedliwości społecznej, przewidując, iż upadły będący osobą fizyczną może uzyskać umorzenie zobowiązań bez ustalenia planu spłaty wierzycieli, jeśli osobista sytuacja upadłego w oczywisty sposób wskazuje, że jest on trwale niezdolny do dokonywania jakichkolwiek spłat w ramach planu spłaty wierzycieli. Regulacja ta dotyczy bowiem upadłego, którego cały majątek został zlikwidowany w toku postępowania upadłościowego, a jednocześnie nie ma on możliwości dokonywania dalszych spłat wierzycieli. W takiej sytuacji pozbawienie upadłego możliwości uzyskania

⁴² Tak, A. Hrycaj, *Aksjologiczne...*, s. 287.

oddłużenia i nakładanie na niego obowiązku wykonania planu spłaty byłoby rozwiązaniem, które nie realizowałoby żadnej z przedstawionych wyżej, społecznie uznawanych wartości. Upadły, który nie jest w stanie spłacać zobowiązań, nie będzie ich spłacał niezależnie od tego, jakie w tym zakresie będą obowiązywały regulacje normatywne. Jednocześnie brak możliwości oddłużenia będzie skutkował tym, że upadły będzie pozostawał bez żadnych perspektyw w stanie zadłużenia. Brak możliwości umorzenia zobowiązań bez planu spłaty może również zniechęcać do przeprowadzania postępowania upadłościowego. Skoro bowiem upadły, po przeprowadzeniu postępowania upadłościowego, w dalszym ciągu będzie obciążony niewykonanymi zobowiązaniami, to postępowanie upadłościowe i dokonana w jego toku likwidacja majątku upadłego nie stanowi dla upadłego wystarczającej korzyści.

Pozytywna ocena regulacji art. 369 ust. 1a p.u. nie idzie w parze z oceną stosowania tej regulacji. W szczególności zwraca uwagę mała liczba wniosków w trybie art. 369 ust. 1a p.u. Jak wskazano wcześniej, w kontekście tej małej liczby (15 wniosków) trudno jest dokonywać oceny tego, w jaki sposób sądy rozpoznawały te wnioski. Przy tak małej próbie nie można wyciągać uzasadnionych wniosków co do istnienia określonej linii orzeczniczej. Wydaje się, że obecnie należałoby się skoncentrować na tym, aby zdecydowanie zwiększyć liczbę składanych wniosków. Teza ta dotyczy zarówno wniosków w trybie art. 369 ust. 1a p.u., jak i wniosków składanych w trybie art. 369 ust. 1 p.u. W tym zakresie należy postulować wprowadzenie rozwiązania, zgodnie z którym po ogłoszeniu upadłości sąd powinien dokładnie i szczegółowo pouczać upadłego przedsiębiorcę o możliwościach uzyskania oddłużenia w trybie art. 369 ust. 1 oraz art. 369 ust. 1a p.u. Można również rozważyć przygotowanie przez Ministerstwo Sprawiedliwości lub zlecenie przygotowania kampanii informacyjnej na temat sposobów likwidacji stanu niewypłacalności osób fizycznych, które prowadzą działalność gospodarczą. Wydaje się to szczególnie istotne z dwóch względów. Po pierwsze, w znacznej liczbie przypadków upadłych przedsiębiorców będących osobami fizycznymi mamy do czynienia z firmami rodzinnymi, które prowadzą działalność gospodarczą na niewielką skalę. Realna pomoc dla tych przedsiębiorców przez zapewnienie im rzeczywistego dostępu do postępowania upadłościowego i oddłużenia jest więc obowiązkiem państwa porównywalnym z obowiązkiem pomocy zadłużonym konsumentom. Po drugie, osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą zostały w ostatnich dwóch latach istotnie dotknięte skutkami pandemii wywołanej rozprzestrzenianiem się zakażeń wirusem SARS CoV-2. W takiej sytuacji popularyzowanie wiedzy o dostępie do oddłużenia oraz wprowadzenie obowiązku odpowiedniego pouczenia upadłych w toku postępowania można ocenić jako jeden z elementów pomocy państwa dla przedsiębiorców dotkniętych skutkami pandemii.

